

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Кафедра підприємництва і права

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

на тему: «Практика ведення соціально відповідального бізнесу на підприємстві»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Підприємництво
спеціальності 076 Підприємництво
та торгівля
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Шаповал Віталій Сергійович
Керівник: Дем'яненко Наталія
Василівна
Рецензент: Порощай Станіслав
Володимирович

Полтава – 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1. Поняття та сутність соціальної відповідальності підприємств	8
1.2. Управління соціальною відповідальністю аграрних підприємств в умовах міжнародної трансформації бізнесу	14
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	23
2.1. Організаційно-економічна характеристика об'єкту дослідження	23
2.2. Аналіз соціальної відповідальності як складової розвитку бізнесу сільськогосподарського підприємства	29
Висновки до розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	40
3.1. Удосконалення організаційного забезпечення соціальної відповідальності підприємства	40
3.2. Ефективність удосконалення соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства	46
Висновки до розділу 3	54
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність теми. До 2017 року вважалося, що підприємства мають лише два основних обов'язки: забезпечення прибутку для власників і партнерів, а також дотримання вимог законодавства. Однак сучасне підприємництво розширило свої зобов'язання, включивши етичні, моральні та благодійні аспекти. Сучасні концепції підкреслюють, що бізнес повинен дотримуватися принципів відповідальності, моралі та доброчесності.

Сьогодні невід'ємною складовою діяльності підприємств є відповідальність за широкий спектр завдань. У зв'язку з цим виникає необхідність формування соціальної відповідальності аграрних підприємств, яка б сприяла соціально, економічно та екологічно безпечному веденню господарства й підвищенню їх конкурентоспроможності.

Питання соціальної відповідальності бізнесу широко висвітлюється в науковій літературі. Дослідженню сутності та особливостей корпоративної соціальної відповідальності присвятили свої роботи численні вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Білан О., Длугопольський О., Коровицька О., Чижишин О., Кравцов С., Клімова А., Малік М., Мамчур В., Шпикуляк О., Мостепанюк А., Станкевич Ю., Дослідники Левківська Л., Левкович І. та Мазур-Вірбіцька Е. визначали умови реалізації соціальної відповідальності аграрними підприємствами. Незважаючи на значний внесок науковців у розвиток теоретичних основ і практичних засад реалізації соціальної відповідальності аграрних підприємств, питання управління соціальною відповідальністю аграрних підприємств у контексті виходу на міжнародні ринки потребує подальшого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету на 2021-2026 рр. за темою: «Якість і безпечність продукції у внутрішній і зовнішній торгівлі та торговельне підприємництво: сучасні вектори розвитку і перспективи» (Державний реєстраційний номер: 0121U110650 від 18.04.2021 р.).

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційного дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій для організаційно-економічного забезпечення розвитку соціальної відповідальності підприємства з урахуванням очікуваних позитивних результатів і ризиків соціально орієнтованої діяльності. Реалізація мети обумовила необхідність вирішення таких наукових завдань:

- проаналізувати теоретичні основи соціальної відповідальності підприємств;
- здійснити аналіз соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства;
- запропонувати шляхи удосконалення соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження є організаційно-економічний процес розвитку практик соціально відповідального ведення бізнесу в ТОВ Миргородського району Полтавської області.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні рекомендації щодо організаційно-економічних аспектів розвитку соціальної відповідальності ТОВ.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є загальноприйняті теоретичні методи наукового пізнання, наукові праці вітчизняних і закордонних авторів, що присвячені вдосконаленню забезпечення соціальної відповідальності підприємств, а також фундаментальні положення економічної теорії. Для розв'язання поставлених завдань у кваліфікаційній роботі використано такі методи наукового дослідження: системний аналіз і логічне узагальнення для вивчення політики соціальної відповідальності підприємств; графічний метод для аналізу чинників, що стимулюють підприємців до підвищення рівня соціальної відповідальності.

Інформаційна база. Інформаційну базу дослідження склали: монографії, збірники, вітчизняні та міжнародні періодичні видання, законодавчі та нормативно-правові акти, інтернет-ресурси; результати

досліджень міжнародних організацій; статистичні дані, річні звіти та економічні огляди підприємств, аналітичні розрахунки, виконані автором під час консультацій з головними спеціалістами підприємства.

Елементи наукової новизни. Основні результати, які автор отримав під час виконання кваліфікаційної роботи, відзначаються науковою новизною і будуть представлені на захисті комісії, включаючи:

набуло подальшого розвитку:

обґрунтування застосування біогазової установки, що дозволить зменшити виробничі витрати підприємства та мінімізує негативний вплив на навколишнє середовище.

Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що основні положення та висновки, викладені в кваліфікаційному дослідженні, перетворені на практичні рекомендації. Вони орієнтовані на стимулювання зростання соціальної активності підприємств і можуть бути використані як основа для прийняття рішень під час впровадження та вдосконалення заходів щодо розвитку практик соціально відповідального ведення бізнесу на підприємстві.

Апробація результатів роботи. Основні наукові положення кваліфікаційного дослідження доповідалися та одержали позитивну оцінку на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня: Науково-практичної конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик (21-22 березня 2024 року) та II Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство» (м. Полтава 27 вересня 2024 р.).

Публікації. Основні положення й результати кваліфікаційної роботи опубліковано у виданнях (додаток А).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 59 сторінок, робота містить 19 таблиць, 6 рисунків та 9 додатків. Список використаних джерел складає 60 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Поняття та сутність соціальної відповідальності підприємств

Сучасна світова економіка стикається з постійними викликами. Серед них – зміни клімату та непередбачувані погодні умови, вичерпання природних ресурсів і їхнє суттєве подорожчання, поява нових інфекційних захворювань і необхідність соціального дистанціювання, а також тотальна цифровізація й перехід до П'ятої промислової революції (Індустрії 5.0). Додатково, зміни в глобальних ланцюгах постачання та інші чинники вимагають від бізнесу трансформації та адаптації до нових умов. Паралельно загострюються соціальні проблеми, пов'язані з впливом цих викликів.

У таких умовах зростає відповідальність бізнесу не тільки за досягнуті результати, але й за наслідки його діяльності. Діяльність підприємств аграрного сектору тісно пов'язана з використанням природних ресурсів і має вплив на навколишнє середовище. Тому впровадження соціально відповідального аграрного бізнесу та розробка відповідних інструментів управління ним стають особливо важливими [38, с. 86].

Згідно зі Стандартом ISO 26000 «Настанова з соціальної відповідальності», соціальна відповідальність полягає в усвідомленні широких інтересів і очікувань суспільства. Вона базується на дотриманні правових норм і виконанні юридично зобов'язуючих обов'язків. Однак усвідомлення соціальної відповідальності також передбачає визнання обов'язків перед іншими зацікавленими сторонами, причому ці обов'язки не є юридично обов'язковими [45].

Соціальна відповідальність (СВ) є багатогранним поняттям і може бути розглянута з різних точок зору. У табл. 1.1 наведено деякі підходи до визначення цього поняття.

Визначення «соціальної відповідальності» за різними підходами

Підхід	Автор	Визначення
Як соціальна інвестиція	Білан О. С. [6]	«соціальна відповідальність виступає як своєрідна соціальна інвестиція, що є методом управління, який дозволяє збільшити рівень капіталізації без необхідності великих капітальних витрат...»
Як інституційний підхід	Длугопольський О. В. Коровицька О. А. [23]	«...є одним із ключових інститутів цивілізованої ринкової економіки, що охоплює відповідальність компанії у взаєминах з партнерами та споживачами, а також етичну політику щодо працівників, екологічну відповідальність і підтримку розвитку бізнесу для сталого розвитку суспільства...»
Як зобов'язання / відповідальність	Чижишин О. І. [57]	«...це зобов'язання дотримуватись моральних, етичних, економічних та екологічних норм, встановлених державою та суспільством для підприємства, порушення яких тягне за собою відповідальність за допущені помилки...»
	Кравцов С. С., Клімова А. М. [40]	«...це відповідальність осіб, які приймають бізнес-рішення, за тих, на кого ці рішення мають прямий чи непрямий вплив...»
	Малік М. Й., Мамчур В. А., Шпикуляк О. Г. [44, с. 7]	«...з одного боку, соціальна відповідальність – це виконання підприємством соціальних зобов'язань, передбачених законодавством, через добровільне фінансування соціальних проєктів, з іншого – перевищення вимог податкового, трудового, екологічного та інших законів, керуючись не лише юридичними вимогами, а й моральними принципами...»
Як свідомий підхід до ведення бізнесу	Мостепанюк А. В. [46, с. 17]	«...у широкому сенсі соціальна відповідальність – це ведення комерційної діяльності з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін (працівників, споживачів, постачальників, партнерів та навколишнього середовища) та відповідно до норм чинного законодавства; у вузькому сенсі – це участь бізнесу в проєктах, спрямованих на вирішення актуальних соціальних (екологічних) проблем і підвищення рівня добробуту місцевих громад та суспільства в цілому...»
Як стратегія розвитку	Станкевич Ю. Ю. [55, с. 172]	«...під соціальною відповідальністю розуміється стратегія розвитку компанії, яка включає врахування економічних, соціальних та екологічних очікувань суспільства в її діяльності...»

Джерело: побудовано автором за даними науковців

Наведені в табл. 1.1 визначення, без прив'язки до конкретного підходу, відображають домінування відповідальності бізнесу за свою діяльність перед

суспільством загалом, що відповідає основним цілям сталого розвитку – забезпеченню балансу між задоволенням поточних потреб людства та захистом інтересів майбутніх поколінь, зокрема їх потреби в безпечному та здоровому довкіллі [38, с. 86].

Соціальне підприємництво є сучасним інструментом взаємодії між бізнесом, владою та громадою. Воно орієнтоване на соціальні інновації в підприємстві, при цьому значна частина прибутку спрямовується на вирішення соціальних проблем різних соціальних груп населення [46, с. 13].

Соціальна відповідальність охоплює обов'язок підприємця забезпечити суспільну корисність свого бізнесу. Соціально відповідальний бізнес – це діяльність, яка полягає в отриманні прибутку без шкоди для працівників, навколишнього середовища та громади [48, с. 22]. Однак кожна компанія має власне розуміння соціальної відповідальності, яке може включати такі аспекти, як благодійність, своєчасне сплата податків, надання робочих місць або піар.

На макрорівні дослідники виділяють три основні економічні моделі держави: соціально-ринкову, ліберально-ринкову та командно-адміністративну. Кожна з цих моделей має власний підхід до впровадження принципів соціальної відповідальності. На мезорівні вчені визначають концептуальні підходи, які пояснюють суть і доцільність соціальної відповідальності підприємств [51, с. 36].

На мікрорівні розглядаються моделі корпоративного управління компаній, що включають специфічні підходи до впровадження принципів соціальної відповідальності бізнесу [51, с. 37].

Соціальна підтримка розвивається та досліджується на різних рівнях: макрорівні (міжнародні організації та об'єднання), мезорівні (національному – загальнодержавному та регіональному – муніципальному) і на локальному або мікрорівні (підприємства) (рис. 1.1). Саме на рівні окремих підприємств формуються відносини, які в кінцевому підсумку визначають якість життя громади.

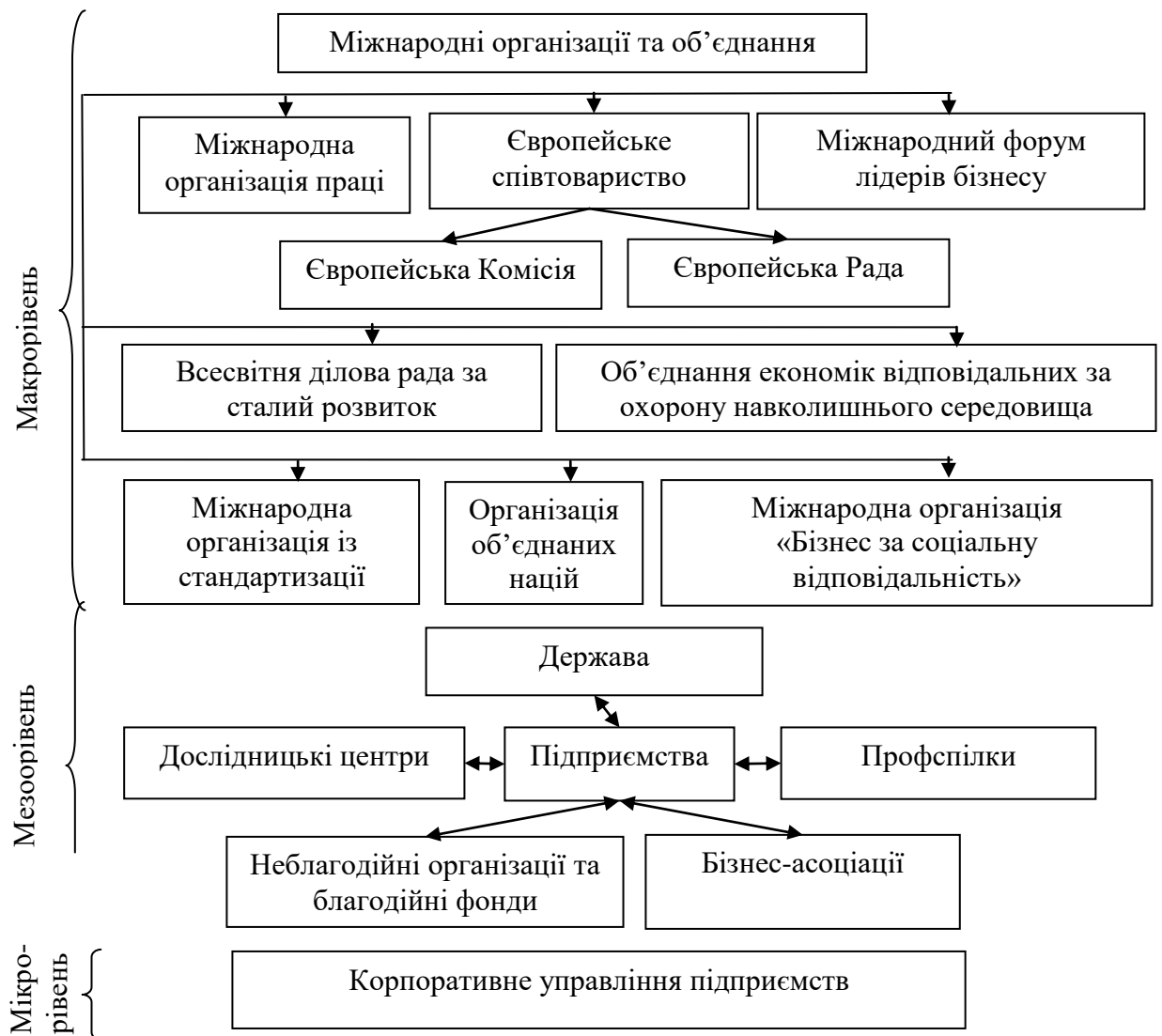

Рис. 1.1. Організації та утворення з регулювання соціально відповідального ведення бізнесу

Джерело: [51, с. 38]

Існують кілька національних моделей соціальної відповідальності підприємств. Американська модель базується на ініціативі бізнес-спільноти, слабкому регулюванні з боку держави та другорядній ролі громадських організацій [54, с. 15]. Європейська модель відрізняється значним державним регулюванням (додаток Б). У Європі бізнес не самостійно вирішує соціальні проблеми, а активно співпрацює з некомерційними організаціями, державними структурами та іншими громадськими інститутами [32, с. 26]. Японська модель соціальної відповідальності визначається культурними традиціями країни, де соціальна активність пов'язана з колективною

взаємодією в межах підприємств та бізнес-взаємодією між корпораціями [30, с. 82; 33, с. 52]. В Україні ж відсутня чітко сформована національна модель соціальної відповідальності. Традиційні методи, як-от власність, капітал і максимізація прибутку, не можуть стати основою для гармонійного соціально-економічного розвитку в умовах ринкової економіки [27, с. 64].

У європейських країнах соціальні підприємства отримують дотації і залежні від держави та донорів. Водночас у США прибуток є основним критерієм успішності соціального підприємства. В Україні ж домінує британська модель [20, с. 50]. Основні критерії соціальної відповідальності підприємств різних країн світу наведено в **додатку В**.

Соціальне підприємництво у Великій Британії виникло близько 1844 р. разом із розвитком корпоративного руху. В Британії в соціальному підприємстві працює 62 тис. осіб (3,3% населення), а загальний оборот цього сектора складає 27 млрд фунтів стерлінгів. Більшість соціальних підприємств є малими або середніми і мають до 10 працівників. Такі підприємства часто працюють у депресивних районах та з уразливими групами. Американська модель соціального підприємництва є більш ліберальною – це «капіталізм із соціально відповідальним обличчям», де державна підтримка значно менша, ніж у Європі [17, с. 14].

В Україні не існує єдиного закону «Про соціальний бізнес». Регулювання діяльності соціального підприємництва в громадському секторі здійснюється через асоціації, які впроваджують соціальну спрямованість.

Згідно з Концепцією реалізації державної політики у сфері підтримки розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні до 2030 року, поняття «соціально відповідальний бізнес» охоплює відповідальну поведінку підприємств за вплив їхніх рішень і дій на суспільство та навколишнє середовище, сприяючи сталому розвитку суспільства, зокрема покращенню добробуту населення. Це також враховує очікування підприємців та суспільства, відповідає законодавству та міжнародним нормам і є інтегрованим в діяльність суб'єктів господарської діяльності [14, с. 38].

Отже, розвиток соціально відповідального бізнесу є добровільною діяльністю, орієнтованою на дотримання високих стандартів операційної та виробничої діяльності, соціальних стандартів, якості роботи з персоналом, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє середовище, створення довіри між бізнесом, суспільством і державою, а також на покращення результативності бізнесу та прибутковості в довгостроковій перспективі [30, с. 82].

Західна концепція корпоративної соціальної відповідальності з'явилася в Україні під час ринкових реформ. Спочатку основна увага приділялася благодійним ініціативам олігархічних структур, але після 2000-х років поняття корпоративної соціальної відповідальності стало більш поширеним. Ця концепція проникла в українське сільське господарство завдяки інвесторам з інших секторів економіки у 2000-х роках. Вони здебільшого впроваджували чітку модель корпоративної соціальної відповідальності, адаптовану з їхніх основних секторів, без врахування специфіки функціонування аграрних підприємств та особливостей сільських територій [35, с. 164].

Глобальний договір є одним із головних досягнень ООН, спрямованим на вирішення проблем і негативних наслідків глобалізації та невідповідної поведінки бізнесу. Міжнародна організація праці займається питаннями охорони праці, техніки безпеки та створення сприятливих умов праці. Всесвітня рада працює над розробкою рекомендацій для підтримки сталого розвитку та захисту навколишнього середовища [41, с. 14]. Європейське співтовариство активно підтримує проекти соціальної відповідальності бізнесу, а Європейська Комісія випустила Зелену книгу, що просуває європейський підхід до цієї теми. Стандартизацією корпоративної соціальної відповідальності займається Міжнародна організація із стандартизації [44, с. 8]. Міжнародна практика щодо нормативно-правового регулювання корпоративного громадянства представлена так званим «м'яким

правом» у вигляді міжнародних конвенцій, декларацій, принципів і рекомендацій. В Україні працює Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності, який поширює досвід інших країн у цій сфері [34, с. 26].

Суб'єкти сільськогосподарської діяльності, поряд з іншими учасниками сільського розвитку, вважаються найкращими менеджерами сільських територій і мають важливу роль у реалізації екологічних завдань. Визначальною подією для інтеграції аграрної стратегії в більш широкий контекст сільського розвитку стала реформа САП ЄС 1999 р., яка передбачає два напрямки: ринкову політику («перший стовп») і розвиток сільських районів («другий стовп»). З 2007 року створені два фонди: Європейський сільськогосподарський гарантійний фонд (EAGF), що фінансує ринкові заходи, та Європейський сільськогосподарський фонд сільського розвитку (EAFRD), що підтримує різноманітні програми розвитку сільських територій [46, с. 15].

Загалом соціальна орієнтація бізнесу в різних країнах залежить від політичної ситуації та спрямованості лідерів цих країн.

1.2. Управління соціальною відповідальністю аграрних підприємств в умовах міжнародної трансформації бізнесу

У сучасних умовах глобалізації та трансформації бізнес-середовища аграрний сектор економіки стикається зі зростаючими викликами, пов'язаними з необхідністю адаптації до міжнародних стандартів ведення бізнесу. Одним із ключових аспектів цієї адаптації є управління соціальною відповідальністю підприємств, що дозволяє не лише відповідати світовим тенденціям, а й підвищувати рівень конкурентоспроможності та сталого розвитку [40].

Для аграрних підприємств, які мають прямий вплив на навколишнє середовище та місцеві громади, соціальна відповідальність стає стратегічним

інструментом гармонізації економічних, соціальних і екологічних інтересів. Умови міжнародної трансформації вимагають від аграрних компаній інтеграції принципів сталого розвитку, впровадження екологічних ініціатив та відповідальної взаємодії зі стейкхолдерами.

Вивчення підходів до управління соціальною відповідальністю в аграрному секторі в контексті міжнародних змін є актуальним і перспективним завданням, оскільки воно сприяє формуванню стратегії довгострокового розвитку, мінімізації ризиків та підвищення довіри з боку суспільства і партнерів. Впровадження та розвиток соціальної відповідальності в аграрному секторі в умовах міжнародної трансформації бізнесу здійснюється на п'яти ключових рівнях [38, с. 87]:

перший рівень – Нанорівень. Це базовий рівень соціальної відповідальності, де основним суб'єктом є окремих індивід. Реалізація соціальної відповідальності на цьому етапі ґрунтується на морально-етичних принципах і ціннісних орієнтирах особистості;

другий рівень – Мікрорівень. Суб'єктами соціальної відповідальності на цьому рівні виступають аграрні підприємства та організації, пов'язані з їхньою діяльністю. Серед таких організацій – профспілки, громадські об'єднання, науково-дослідні та освітні установи;

третій рівень – Мезорівень. Цей рівень охоплює реалізацію соціальної відповідальності на рівні територій та підприємницьких об'єднань. Впровадження здійснюється відповідно до специфіки регіону, затверджених стандартів, вимог органів державної та місцевої влади, а також можливостей підприємств. Одним із ключових стейкхолдерів агропідприємств є територіальна громада, на території якої вони здійснюють свою діяльність. Громада виконує функції нагляду та контролю за дотриманням стандартів соціальної відповідальності, впливаючи на розробку стратегій підприємства. Таким чином, агропідприємства враховують інтереси громади як одного зі своїх основних партнерів і несуть перед нею відповідальність;

четвертий рівень – Макрорівень. На цьому етапі соціальна

відповідальність реалізується на рівні держави та громадянського суспільства. Держава встановлює загальні стратегічні цілі, формує національну Стратегію розвитку соціальної відповідальності, розробляє нормативно-правову базу, забезпечує відповідальність органів влади перед громадськістю за впровадження Стратегії, аналізує результати на мікро-, мезо- та макрорівнях, а також контролює дотримання державних і міжнародних стандартів. Крім того, держава популяризує принципи соціальної відповідальності на національному рівні. Громадянське суспільство бере участь у створенні цієї Стратегії через громадські обговорення, внесення пропозицій, контроль за її виконанням і дотриманням встановлених норм та стандартів організаціями, підприємствами й органами влади;

п'ятий рівень – Метарівень. Цей рівень охоплює міжнародну (транснаціональну) реалізацію соціальної відповідальності. Він базується на міжнародних угодах, таких як Глобальний договір, Кіотський протокол або Зелена угода, а також враховує Цілі сталого розвитку й міжнародні стандарти (SA 8000, ISO 9000, ISO 14001, ISO 26000). Глобальні ініціативи, зокрема у сфері сільського господарства та рибальства, відіграють ключову роль у визначенні стандартів. Міжнародні організації здійснюють нагляд за дотриманням цих стандартів, а транснаціональні корпорації адаптують свої стратегії соціальної відповідальності відповідно до міжнародних вимог та національних особливостей країн їх діяльності [38, с. 88] .

Важливо зазначити, що впровадження соціальної відповідальності не здійснюється послідовно між рівнями, а базується на їхньому тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. Соціальна відповідальність на метарівні враховує потреби суспільства, тоді як морально-етичні принципи й цінності окремих осіб формуються під впливом навколишнього середовища та національного контексту, зокрема економічного, екологічного, кліматичного та соціального [3, с. 88]. Табл. 1.2 із критеріями соціально відповідального ведення бізнесу для аграрного підприємства включає основні напрями, ключові показники та можливі ініціативи.

Критерії соціально відповідального ведення бізнесу

Напрямок	Критерії	Можливі ініціативи
Економічна відповідальність	- Стабільна оплата праці співробітникам. - Своєчасна сплата податків	- Забезпечення конкурентних зарплат. - Інвестиції у розвиток регіону, де працює підприємство
Екологічна відповідальність	- Раціональне використання природних ресурсів. - Зменшення викидів парникових газів	- Перехід на енергозберігаючі технології. - Впровадження практик органічного землеробства
Соціальна відповідальність	- Підтримка працівників і громади. - Рівність і недискримінація в трудових відносинах	- Забезпечення працівників медичним страхуванням. - Фінансування соціальних проєктів у громаді
Освітня відповідальність	- Підвищення кваліфікації працівників. - Просвітницька діяльність серед громади	- Організація навчальних програм для співробітників. - Освітні заходи з екологічної грамотності
Відповідальність у кризах	- Гуманітарна допомога у випадку надзвичайних ситуацій. - Підтримка безпеки працівників	- Евакуація співробітників із зон ризику. - Надання продовольства громадам і ЗСУ
Етична відповідальність	- Дотримання прав людини. - Прозорість у веденні бізнесу	- Відкритість у звітуванні про діяльність. - Антикорупційні програми
Відповідальність перед клієнтами	- Забезпечення якості продукції. - Дотримання стандартів безпеки харчових продуктів	- Сертифікація продукції відповідно до міжнародних стандартів. - Інформаційна прозорість
Інфраструктурна відповідальність	- Підтримка розвитку регіонів. - Відновлення пошкодженої інфраструктури	- Будівництво доріг, шкіл або лікарень. - Співпраця з місцевими органами влади

Джерело: побудовано автором за даними [43, с. 125]

Ця таблиця охоплює всі ключові напрями соціальної відповідальності, які можуть бути застосовані для аграрного підприємства, і допомагає структуровано підходити до впровадження соціальних ініціатив.

Згідно з даними Центру «Розвиток КСВ», основними тенденціями корпоративної соціальної відповідальності у 2023 р. були такі [53]:

корпоративна звітність зі сталого розвитку та процедури due diligence щодо дотримання прав людини в мережах постачання стають обов'язковими для великих і публічних компаній. Очікується, що нові директиви

Європейської комісії матимуть вплив і на українські компанії, зокрема на постачальників, які співпрацюють із підприємствами в Євросоюзі. Вони будуть змушені впроваджувати політики з прав людини. Це призведе до посилення вимог до Звіту про управління, який уже готують великі компанії та фінансові установи України;

корпоративні бізнес-стратегії все частіше зосереджуються на захисті довкілля та досягненні кліматичної нейтральності. Формування таких стратегій значною мірою визначатимуть Європейський Зелений курс, зобов'язання, ухвалені на COP-26, а також зростаючий запит з боку молодих працівників і клієнтів в Україні;

фокус на сталому розвитку через ESG-стратегії відкриває нові можливості для залучення фінансування. ESG-фактори (екологічний, соціальний та управлінський аспекти) відображають ефективне управління сталим розвитком компаній. У 2023 р. інвестиції в ESG-фонди досягли \$ 1 трлн, що в 35 разів більше порівняно з 2019 р. Такі фонди фінансують компанії з впровадженими ESG-стратегіями, і в Україні вже нараховується до п'яти таких компаній. Очікується подальше зростання кількості ESG-ініціатив, зокрема завдяки впровадженню розробленого в Україні ESG Transparency Index;

цілі сталого розвитку (ЦСР) ООН поступово закріплюються в діяльності компаній. У 2020 р. лише 17,8 % українських компаній інтегрували ЦСР у свої стратегії, проте ця частка зростатиме. Зокрема, включення ЦСР у всі стратегічні державні документи України сприятиме їхньому впровадженню й у бізнес-середовищі [38, с. 87].

15 березня 2017 р. Україна підписала угоду з Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), приєднавшись до Декларації про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства, а також до Керівних рекомендацій для багатонаціональних компаній і процедурних рішень Ради ОЕСР. Цей крок спрямований на впровадження в Україні міжнародних стандартів у сфері інвестиційної діяльності та

соціальної відповідальності бізнесу. У рамках цієї ініціативи при Міністерстві економічного розвитку було створено Національний контактний пункт [52].

18 жовтня 2024 р. Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію впровадження звітності зі сталого розвитку для підприємств. Цей документ визначає мету, завдання та основні кроки для забезпечення складання й публікації українськими підприємствами звітів про сталий розвиток на основі єдиних методологічних підходів, прийнятих у країнах ЄС. Ця ініціатива важлива в контексті отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі [56].

Основними цілями Стратегії є:

запровадження в Україні практики складання та публікації підприємствами звітів зі сталого розвитку відповідно до Європейських стандартів звітності (ESRS);

організація аудиту такої звітності та створення механізмів контролю якості аудиторських послуг.

Реалізація Стратегії сприятиме:

гармонізації українського законодавства із нормами ЄС у сфері сталого розвитку;

впровадженню сучасних стандартів звітності (ESRS);

наданню об'єктивної інформації користувачам звітності про екологічні та соціальні аспекти діяльності підприємств;

забезпеченню рівних умов для українських підприємств на міжнародних ринках капіталу;

залученню більшої кількості інвестицій до підприємств, які дотримуються стандартів сталого розвитку [56].

Ця Стратегія є важливим кроком у напрямі підвищення прозорості й відповідальності українського бізнесу.

Один із способів визначення сутності та взаємозв'язку соціальної відповідальності з різними аспектами управління підприємством полягає в її

поділі на дві основні категорії: внутрішню і зовнішню. До зовнішніх факторів, що визначаються державою і сприяють розвитку соціальної відповідальності, відносяться такі: соціальна політика держави, яка встановлює мінімальний рівень доходів та умови для відновлення робочої сили; судове законодавство, яке регулює трудові відносини між працівниками та роботодавцями; правові механізми, що контролюють економічну діяльність підприємств [55, с. 172].

Внутрішню соціальну відповідальність можна розглядати через діяльність компаній, яка включає: повагу до працівників та етичне управління персоналом; забезпечення безпеки праці та охорони здоров'я; формування виробничої демократії; підтримку стабільного рівня заробітної плати, що дозволяє не тільки утримувати сім'ю, а й розвиватися як в особистісному, так і в професійному плані; надання додаткового медичного та соціального страхування працівників; розвиток персоналу через навчання та програми підвищення кваліфікації; підтримку у критичних ситуаціях, таких як серйозні захворювання, що потребують великих фінансових витрат і можуть призвести до тривалої втрати працездатності; прозору звітність компанії, в тому числі обов'язкову соціальну звітність [42, с. 30].

Фінансова звітність поступово перестає задовольняти інформаційні потреби зростаючої кількості користувачів, оскільки сучасні стейкхолдери вимагають більш різноманітної інформації, яка виходить за межі фінансових даних. З цієї причини нефінансова звітність стає одним із основних джерел інформування і прямо вказує на соціально орієнтоване ведення бізнесу. Єдиний підхід до визначення та характеристик нефінансової звітності не існує [46, с. 14]. У світовій та вітчизняній практиці сформовані різні її види (додаток Г).

Узагальнюючи, можна сказати, що основними характеристиками цих звітів є поєднання економічних, екологічних та соціальних показників діяльності підприємств [47, с. 199]. В Україні в останні роки спостерігається активізація в роботі щодо оприлюднення нефінансової звітності, оскільки це

вимагають взаємовідносини на міжнародних ринках та прагнення відповідати міжнародним стандартам [51, с. 64]. Інформаційний зміст нефінансової звітності в світі та в Україні представлений у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Інформаційна наповненість соціальної звітності у світі та в Україні

Інформація, що розкривається у нефінансовій звітності закордонними підприємствами	Інформація, що розкривається у нефінансовій звітності підприємствами України
Питання екології; напрями, пов'язані із потребами суспільства; бізнес-ризик; антикорупційна діяльність; взаємозв'язок із стейкхолдерами; прозоре ведення бізнесу; бізнес-етика	Соціальна відповідальність перед персоналом; соціальна відповідальність як частина бізнес-стратегії підприємства; соціальна відповідальність перед споживачами; екологічний маркетинг

Джерело: [47, с. 200]

Нефінансова звітність у світі охоплює різні аспекти локальної соціальної відповідальності. В Україні, хоча напрям нефінансової звітності активно розвивається згідно з певними стандартами [30, с. 82], підприємства недостатньо уваги приділяють взаємодії зі стейкхолдерами та антикорупційній діяльності, що є актуальними проблемами для національної економіки.

Дослідження, проведене серед представників українського бізнесу за підтримки ООН, виявило основні тенденції у розумінні соціально відповідального ведення бізнесу в Україні. Найбільш популярними елементами є: впровадження програм покращення умов праці (65,5 % респондентів), розвиток персоналу (63,2 %), різноманітна благодійна допомога (56,0 %), етичне та відповідальне ставлення до споживачів у політиці компанії (49,5 %), участь у регіональних програмах розвитку (32,3 %), екологічні програми (29,8 %), політика дотримання прав акціонерів та інвесторів (20,8 %) та відкритість інформації про діяльність підприємства (18,7 %) [26, с. 55]. Таким чином, залежно від регіону та масштабу бізнесу, програма соціальних заходів та взаємодії між великим бізнесом і місцевою владою значно варіюється. В економічно слабших регіонах агрохолдинги, як правило, не ініціюють соціальні заходи.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз теоретичних основ соціальної відповідальності підприємств дав можливість сформулювати наступні висновки:

1. Визначено, що соціально відповідальне підприємство – це організація, яка добровільно інтегрує принципи соціальної відповідальності у свою діяльність і взаємодію з зацікавленими сторонами (співробітниками, клієнтами, партнерами, місцевими громадами, екологічними організаціями та іншими). Таке підприємство прагне гармонійно поєднувати досягнення економічних цілей із забезпеченням екологічної стійкості, дотриманням соціальних стандартів та етичної поведінки.

2. Зазначено, що діяльність такого підприємства спрямована на створення позитивного впливу в таких напрямках: соціальна відповідальність перед співробітниками: забезпечення гідних умов праці; рівність можливостей; підтримка професійного розвитку; додаткові соціальні гарантії (страхування, допомога у критичних ситуаціях); екологічна відповідальність: раціональне використання природних ресурсів; зниження шкідливого впливу на довкілля; розробка і впровадження екологічних програм; етична відповідальність: прозорість у веденні бізнесу, дотримання законодавства та міжнародних стандартів, чесність і відкритість у відносинах зі споживачами, партнерами, акціонерами; громадська активність: участь у розвитку місцевих громад; благодійна діяльність; підтримка культурних, освітніх та соціальних ініціатив. Соціально відповідальні підприємства розглядають свою діяльність не тільки як інструмент отримання прибутку, а й як важливий чинник сталого розвитку суспільства та природи.

3. 18 жовтня 2024 р. Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію впровадження звітності зі сталого розвитку для підприємств. Основними її цілями є: запровадження в Україні практики складання та публікації підприємствами звітів зі сталого розвитку відповідно до Європейських стандартів звітності (ESRS); організація аудиту такої звітності та створення механізмів контролю якості аудиторських послуг.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика об'єкту дослідження

Соціальна відповідальність є важливою складовою діяльності сучасних підприємств, що орієнтовані на сталий розвиток та підтримку соціального добробуту. ТОВ, дочірнє підприємство Групи «Приват», що функціонує в Миргородському районі, активно впроваджує принципи соціальної відповідальності в свою діяльність. Це підприємство не лише націлене на досягнення економічних результатів, але й бере на себе відповідальність за розвиток місцевої громади, збереження навколишнього середовища та підтримку соціальних ініціатив. В рамках своєї роботи ТОВ реалізує численні соціальні програми та ініціативи, спрямовані на підвищення якості життя в регіоні та підтримку соціальних проектів, що позитивно впливають на розвиток місцевого бізнесу та громади (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Складові соціального розвитку корпорацій у регіоні присутності, 2023 р.

Показник	Група «Приват»
Напрямок бізнесу	Нафтова промисловість, фінанси, металургія, промислова хімія, гірничо-збагачувальна та харчова промисловості, медіа, телекомунікації, сільськогосподарське виробництво та переробка
Механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю	Наявні елементи стратегії соціального розвитку. Кодекс корпоративної етики
Складові соціального розвитку	Розвиток регіонів, співпраця з місцевими громадами, гідні умови праці, безпека та здоров'я працівників

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Агрохолдинги активно сприяють розвитку сільських територій та беруть на себе соціальну відповідальність. Однак, підтримка сільських громад з боку цих підприємств зазвичай носить благодійний характер і може

бути як одноразовою, так і фрагментарною чи систематичною. Вони активно залучаються до підтримки сільських громад.

Сільськогосподарські підприємства самостійно обирають напрями своєї діяльності, керуючись концепцією розвитку агрохолдингу. ТОВ має середній рівень спеціалізації (0,297), з основними напрямками виробництва молока, кукурудзи на зерно та вирощування великої рогатої худоби у живій вазі (додаток Д). Організаційна та управлінська структури наведені в додатках Е, Ж.

Основний вид діяльності підприємства: 01.11 – вирощування зернових культур (окрім рису), бобових культур та насіння олійних культур. Крім того, ТОВ займається вирощуванням інших однорічних і дворічних культур, розведенням великої рогатої худоби молочних порід, свиней, овець і кіз, а також надає допоміжні послуги в рослинництві, післяурожайні послуги та займається оптовою торгівлею зерном, насінням, кормами для тварин, живими тваринами тощо.

Основним ресурсом аграрного виробництва є земля, праця та капітал. Детальніше про склад і структуру земельних угідь ТОВ можна дізнатися з табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Склад земельних угідь ТОВ, 2019-2023 рр.

Показники	Роки					2023 р. до 2019 р., %
	2019	2020	2021	2022	2023	
Загальна земельна площа, га	4299,3	4299,0	4299,3	4299,0	4299,0	100,1
у т. ч. сільськогосподарських угідь, га	4249,3	4249,0	4249,3	4249,0	4249,0	100,1
з них – рілля, га	4163,1	4162,9	4165,4	4165,4	4165,4	100,1

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

У результаті аналізу земельних показників ТОВ можна зробити висновок, що загальна земельна площа підприємства залишалась стабільною протягом періоду з 2018 по 2022 рр., не змінюючись істотно (100,1 % до 2019 р.). Зокрема, площа сільськогосподарських угідь і ріллі також

залишалась на тому ж рівні, що свідчить про стабільність у використанні земельних ресурсів підприємства. Це означає, що ТОВ зберігає існуючі земельні угіддя без значних змін в їх розподілі протягом останніх кількох років, що може бути ознакою ефективного управління земельними ресурсами в межах агрохолдингу.

Праця є ключовим виробничим ресурсом для будь-якого сільськогосподарського підприємства. Кожне таке підприємство функціонує за наявності певної кількості працівників, які мають необхідний фізичний розвиток, знання та практичні навички для ефективного управління та виконання завдань. Тому важливим аспектом є аналіз середньооблікової чисельності працівників, які працюють на ТОВ в рамках сільськогосподарського виробництва (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка середньооблікової чисельності працівників ТОВ, 2019-2023 рр.

Показники	Роки					2023 р. до 2019 р., %
	2019	2020	2021	2022	2023	
Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у сільському господарстві, осіб	151	149	129	106	69	45,7
у т. ч. у рослинництві	55	49	49	49	69	125,5
тваринництві	96	100	80	57	0	х

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

З аналізу динаміки середньооблікової чисельності працівників ТОВ за період 2019-2023 рр. можна зробити кілька важливих висновків. Загальна чисельність працівників, зайнятих у сільському господарстві, значно знизилася – на 45,7% порівняно з 2019 р., що свідчить про скорочення трудових ресурсів у підприємстві. Водночас, чисельність працівників, які займаються рослинництвом, зросла на 25,5 %, що може свідчити про збільшення обсягів робіт у цій сфері. У той же час, чисельність працівників, зайнятих у тваринництві, впала до нуля, що вказує на припинення діяльності в цій галузі підприємства.

Основні засоби є матеріальними активами, які використовуються у процесі виробництва протягом тривалого часу, не змінюючи своєї фізичної форми. Вони багаторазово беруть участь у виробничому процесі, поступово втрачаючи свою вартість через амортизацію, що переносить її частинами на ціну виготовленої продукції. Це довгострокові активи, що належать підприємству і використовуються для ведення виробничої діяльності. Структура і склад основних засобів значною мірою визначають ефективність аграрного виробництва.

Проаналізуємо наявність і використання основних засобів ТОВ у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Наявність і аналіз використання основних засобів ТОВ, 2019-2023 рр.

Показники	Роки					2023 р. до 2019 р., %
	2019	2020	2021	2022	2023	
Вартість основних засобів, всього, тис. грн	44375,5	54079	55959	56269,5	67478,5	152,1
в т. ч. основні виробничі засоби	38606,7	47048,7	48684,3	46141,0	61405,4	159,1
невиробничі засоби	5768,8	7030,3	7274,7	10128,5	6073,1	105,3
Фондооснащеність, тис. грн	1595,7	1519,4	1457,2	1613,7	1510,7	94,7
Фондоозброєність, тис. грн	293,9	362,9	377,4	435,3	889,9	302,8
Фондовіддача, грн	2,35	1,81	2,01	1,55	1,59	67,8
Фондомісткість, грн	0,43	0,55	0,50	0,64	0,63	147,5

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

За результатами аналізу використання основних засобів ТОВ у період з 2019 по 2023 рр., можна зробити такі висновки: вартість основних засобів підприємства зросла на 52,1 % (з 56269,5 тис. грн у 2019 р. до 67478,5 тис. грн у 2023 р.), що свідчить про активні інвестиції в основні виробничі засоби. Збільшення вартості основних виробничих засобів на 59,1 % (з 46141,0 тис. грн у 2019 р. до 61405,4 тис. грн у 2023 р.) вказує на модернізацію та розширення виробничої бази підприємства.

Вартість невикористаних засобів зменшилась на 5,3 % (з 10128,5 тис. грн

у 2019 р. до 6073,1 тис. грн у 2023 р.), що може вказувати на оптимізацію витрат на об'єкти, що не безпосередньо впливають на виробничий процес.

За показником фондооснащеності спостерігається невелике зниження на 5,3 % (з 1613,7 тис. грн у 2019 р. до 1 510,7 тис. грн у 2023 р.), що вказує на зниження загальної ефективності використання основних засобів. Показник фондоозброєності зріс на 202,8 % (з 435,3 тис. грн у 2019 р. до 889,9 тис. грн у 2023 р.), що свідчить про більш ефективне оснащення працівників виробничими засобами. Показник фондovіддачі знизився на 32,2% (з 2,35 грн у 2019 р. до 1,59 грн у 2023 р.), що може свідчити про зменшення ефективності використання основних засобів у виробничому процесі. Показник фондомісткості зріс на 47,5 % (з 0,64 грн у 2019 р. до 0,63 грн у 2023 р.), що вказує на підвищення витрат на виробничі засоби на одиницю продукції.

Загалом, хоча підприємство продовжує інвестувати в основні засоби, зокрема в виробничі, деякі показники, такі як фондovіддача, вказують на необхідність підвищення ефективності використання ресурсів для досягнення кращих фінансових результатів.

У процесі виробничої діяльності підприємства визначають різні типи ефективності: економічну, технологічну, соціальну, інвестиційну, екологічну та інші. Ефективність є економічною категорією, яка оцінюється через співвідношення між отриманими результатами та витратами ресурсів, які були витрачені для їх досягнення (табл. 2.5).

Отже, за період з 2019 по 2023 рр. ефективність сільськогосподарського виробництва ТОВ демонструє змішані результати. Валовий дохід у 2023 р. склав 54,3 % від рівня 2019 р., що вказує на зниження продуктивності на 100 га сільськогосподарських угідь та на 1000 грн основних виробничих засобів. Однак при цьому прибуток підприємства зріс на 21,3 % порівняно з 2019 р., що свідчить про зростання

ефективності на одиницю праці – на 1 середньооблікового працівника прибуток збільшився на 265,4 % (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Динаміка ефективності сільськогосподарського виробництва ТОВ,
2019-2023 рр.**

Показники	Роки					2023 р. до 2019 р., %
	2019	2020	2021	2022	2023	
Валовий дохід – всього, тис. грн	206518,0	99914,0	115367	84371	112199	54,3
на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	4860,0	2351,5	2715,0	1985,7	2640,6	54,3
на 1000 грн основних виробничих засобів, грн	5349,3	2123,6	2369,69	1828,55	1827,18	34,2
на 1 середньооблікового працівника, тис. грн	1367,7	670,6	894,3	796,0	1626,1	118,9
Прибуток – всього, тис. грн	15006,0	18017,0	16615,0	7989,0	18199,0	121,3
на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	353,1	424,0	391,0	188,0	428,3	121,3
на 1000 грн основних виробничих засобів, грн	388,7	382,9	341,28	173,14	296,37	76,2
на 1 середньооблікового працівника, тис. грн	99,4	120,9	128,8	75,4	263,8	265,4
Рівень рентабельності виробництва, %	16,4	22,0	16,8	10,5	19,4	x

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

В цілому, рівень рентабельності виробництва також покращився з 10,5 % у 2019 р. до 19,4 % у 2023 р. Загалом, хоча загальні показники ефективності дещо знизилися, підприємство продовжує демонструвати позитивні фінансові результати та зростання прибутковості.

Таким чином, підприємство за допомогою отриманої виручки змогло покрити витрати виробництва. ТОВ було створене з метою задоволення економічних інтересів своїх засновників, однак результати діяльності підприємства оцінюються не лише через обсяг фінансових результатів (прибутку), а й через їх розподіл. У процесі реалізації цих завдань відображаються соціальні результати роботи підприємства, що формує його

соціальну ефективність. Модель соціальної відповідальності ТОВ має багаторівневу структуру: перший рівень – підприємство сплачує податки легально та в повному обсязі, кошти надходять до бюджету і використовуються для соціальних програм; другий рівень – нарахування заробітної плати, де підприємство в 2019-2020 рр. намагалося скоротити витрати на зарплати, що впливало на зменшення витрат; третій рівень – соціально відповідальний бізнес, що працює на добровільній основі.

Отже, можна зробити висновок, що підприємство функціонує ефективно, а ключовим фактором зростання його конкурентоспроможності є використання інноваційної та соціальної стратегій розвитку. Водночас причиною обмеженої соціальної активності ТОВ є не брак коштів, а відсутність вагомих стимулів у власників для прояву соціальної відповідальності.

2.2. Аналіз соціальної відповідальності як складової розвитку бізнесу сільськогосподарського підприємства

Управління соціальною політикою підприємства здійснюється директором та основними фахівцями ТОВ.

Соціальна відповідальність підприємства включає широкий спектр ініціатив, спрямованих на підтримку співробітників, допомогу місцевим громадам, охорону навколишнього середовища та забезпечення безпеки. В умовах постійних змін у соціально-економічному середовищі підприємства, особливо в часи криз, стає важливою не тільки фінансова стабільність, але й участь у вирішенні соціальних проблем, підтримка працівників та інвестиції в екологічну безпеку. Зокрема, ТОВ впродовж 2019-2023 рр. активно реалізує різноманітні соціальні ініціативи, що позитивно впливають як на його працівників, так і на громаду, в якій воно функціонує. У табл. 2.6 відображені заходи соціальної відповідальності ТОВ під час пандемії COVID-19 та воєнного стану (2019-2023 рр.).

Ініціативи соціальної відповідальності ТОВ, 2019-2023 рр.

Рік	Підтримка співробітників	Допомога громаді	Екологічна відповідальність	Інвестиції в безпеку
2019	Підвищення зарплат на 5,0 %; оплата медичних оглядів (120,0 тис. грн)	Фінансування ремонту сільської школи (150,0 тис. грн)	Зменшення використання добрив на 10,0 %	Немає специфічних витрат
2020	Забезпечення працівників масками та дезінфекторами (80,0 тис. грн); збереження всіх робочих місць; 25 співробітників пройшли курси цифрової грамотності вартістю 100 тис. грн	Передача лікарням громади апаратів ШВЛ (300,0 тис. грн)	Закупівля еко-фільтрів для техніки (50,0 тис. грн)	Немає специфічних витрат
2021	Премії за складні умови роботи (230,0 тис. грн); організація дистанційної роботи для 3 співробітників (120,0 тис. грн)	Продовольча допомога громадам (250 тис. грн)	Посадка 5 га лісосмуг для захисту ґрунтів (200,0 тис. грн)	Немає специфічних витрат
2022	Компенсація витрат на оренду житла для внутрішньо-переміщених осіб (200,0 тис. грн)	Передача 10 тон зерна ЗСУ та громадам (200,0 тис. грн); організація гуманітарного центру: забезпечено 2,5 тис. продуктивних наборів (150,0 тис. грн)	Встановлення систем збереження води (105 тис. грн)	Фінансування тероборони (500,0 тис. грн)
2023	Організація психологічної допомоги (150,0 тис. грн); додаткові виплати: переселенцям (200,0 тис. грн); для працівників, які втратили членів сім'ї через війну: 5 осіб отримали по 50 тис. грн (250 тис. грн)	Відновлення пошкодженої інфраструктури громади (200,0 тис. грн)	Зменшення викидів: модернізація техніки (1,2 млн грн), що знизило викиди CO ₂ на 20,0 %	Виділення коштів на ремонт укриття школи (300,0 тис. грн)

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Протягом 2019-2023 рр. ТОВ продовжувало активно працювати над виконанням своїх соціальних зобов'язань, зокрема в аспектах підтримки працівників, допомоги місцевій громаді, екологічної відповідальності та інвестицій в безпеку. Наприклад, в 2020 р. підприємство виділило 80 тис. грн для забезпечення працівників масками та дезінфекторами, а також передало лікарням громади апарати ШВЛ на суму 300 тис. грн. У 2021 р. ТОВ реалізувало соціальні ініціативи, такі як премії для співробітників і продовольчу допомогу громадам на суму 250 тис. грн. В 2022 р. підприємство компенсувало витрати на оренду житла для внутрішньо переміщених осіб і фінансувало тероборону. У 2023 р. виділено кошти на організацію психологічної допомоги переселенцям та відновлення пошкодженої інфраструктури громади.

Що стосується екологічної відповідальності, підприємство на протязі цих років вжило заходів для зниження використання добрив, закупівлі еко-фільтрів для техніки, посадки лісосмуг та переходу на енергоефективні технології. Завдяки таким ініціативам підприємство не лише покращує умови роботи своїх працівників, але й активно працює на благо місцевої громади та охорони навколишнього середовища.

Інвестиції в безпеку також мали місце протягом усього періоду, зокрема на ремонт укриття в школі в 2023 р. на суму 300 тис. грн, що є важливою частиною соціальної відповідальності підприємства в умовах сучасних викликів.

Наведемо кілька прикладів програм, які ТОВ реалізувати під час воєнного стану:

1. Програми підтримки співробітників:

«Безпечний дім»: допомога працівникам у евакуації із зон бойових дій, покриття витрат на тимчасове житло для їхніх сімей;

«Захист здоров'я»: надання працівникам медичних аптечок, психологічна підтримка та компенсація лікування травм або стресових розладів;

«Підтримка родин»: виплати матеріальної допомоги членам сімей працівників, які служать у ЗСУ.

2. Програми гуманітарної допомоги:

«Хліб для життя»: безкоштовне постачання зерна або іншої продукції ЗСУ, шпиталям, дитячим будинкам та громадам;

«Допомога громадам»: створення локальних гуманітарних центрів для розподілу продовольства, ліків та засобів гігієни;

«Сусідська підтримка»: партнерство з іншими підприємствами для розширення гуманітарної допомоги.

3. Програма безпеки:

«Міцна лінія оборони»: фінансування місцевих територіальних оборонних підрозділів (закупівля спорядження, дронів, транспортних засобів);

«Енергетична підтримка»: надання пального або генераторів для лікарень, шкіл чи укриттів;

«Безпечні села»: підтримка програм розмінування територій для захисту громади та сільськогосподарських угідь.

4. Програма збереження аграрного потенціалу

«Збереження врожаю»: організація мобільних сховищ для збереження продукції в умовах обстрілів;

«Техніка для фронту»: тимчасове використання техніки підприємства для потреб громади (будівництво укриттів, відновлення доріг).

5. Програми освітньої та інформаційної підтримки:

«Інформування громади»: створення інформаційного центру для поширення знань про правила безпеки під час обстрілів та мінної небезпеки.

6. Програми соціального відновлення:

«Будуємо разом»: спільне фінансування відновлення шкіл, лікарень та інших соціально важливих об'єктів у регіоні;

«Єднання»: організація благодійних заходів для громади, таких як фестивалі чи волонтерські ініціативи, щоб підтримати моральний дух

населення. Такі програми допомагають не лише підтримати співробітників і громади, але й зберегти репутацію підприємства як соціально відповідального бізнесу навіть у складні часи.

В цілому збережено 65,0 % працівників завдяки підтримці, підвищено лояльність громади, що сприяє стабільності бізнесу, оптимізовано енергоспоживання. Такі ініціативи показують, що соціальна відповідальність не лише допомагає долати кризи, але й створює довгострокову цінність для підприємства та суспільства.

Керівництво ТОВ усвідомлює, що ключ до ефективного бізнесу полягає в його справедливості, моральності та доброчесності. Підприємство прагне зміщувати акценти з чисто особистих інтересів на узгодження корпоративних цілей із економічними, екологічними та соціальними потребами навколишнього середовища. Відповідно, компанія активно впроваджує концепцію соціальної відповідальності (рис. 2.1).

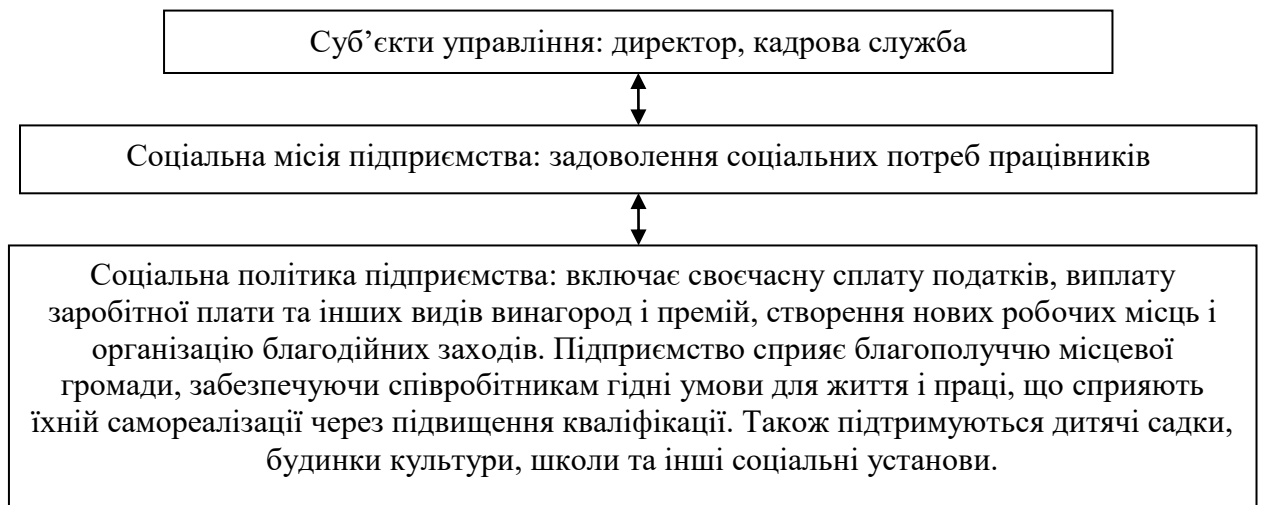

Рис. 2.1. Складові системи соціально відповідального ведення бізнесу ТОВ, 2019-2023 рр.

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Соціальна відповідальність засновників та директора ТОВ частково проявляється в їхніх рішеннях, встановлених цілях та пріоритетах, а також у методах реалізації цих рішень. Соціальна відповідальність охоплює чотири

основні сфери (виробництво високоякісної продукції, інвестиції в персонал, прозоре управління, підтримка місцевих спільнот) і ґрунтується на соціальних принципах. Зобов'язання ТОВ перед стейкхолдерами представлені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Зобов'язання ТОВ по відношенню до стейкхолдерів, 2019-2023 рр.

Зобов'язання соціально відповідального ведення бізнесу	Група стейкхолдерів
Дотримання трудових та соціальних прав співробітників	Співробітники та їхні родини, підрядники
Дотримання законодавчих вимог стосовно отримання освіти, оплачуваної відпустки, захисту материнства	
Забезпечення здорових та безпечних умов праці та ліквідація факторів, що несуть загрозу життю та здоров'ю персоналу, забезпечення належних санітарно-побутових умов працівникам підприємства	
Повага до права персоналу на свободу об'єднань та гнучкість і пристосованість колективного договору до потреб працівників	
Гарантія заробітної плати та тривалості роботи відповідно до законодавчих актів	
Надання можливості працівникам для перепідготовки або забезпечення компенсаційних виплат при оптимізації чисельності	
Усунення дискримінації працівників за расовими, національними, релігійними ознаками, станом здоров'я, членством в організаціях, політичними переконаннями чи віком, а також викорінення психологічного та фізичного насильства.	
Модернізація виробничих процесів та покращення інфраструктури з метою економного використання ресурсів	Навколишнє середовище, майбутні покоління, інвестори, пайовики, місцеві спільноти, мешканці села
Виробництво якісної продукції	
Застосування процесів, інфраструктури та ресурсів, орієнтованих на зменшення негативного впливу на довкілля, скорочення викидів шкідливих речовин, а також зниження обсягів утворення та захоронення відходів	
Забезпечення виробництва якісної, конкурентоздатної продукції з врахуванням потреб покупців	Покупці, місцеві підприємства
Здійснення підтримки зусиль місцевої влади та громадської ініціативи у сфері економічного, соціального та культурного розвитку території	Органи державної влади, місцевого самоврядування,
Забезпечення відкритого діалогу з усіма зацікавленими сторонами для обговорення та аналізу їх потреб, очікувань і проблем, пов'язаних із соціальним та екологічним впливом; розробка ефективних форм співпраці.	Усі стейкхолдери
Інформування суспільства про діяльність у сфері соціального розвитку	ЗМІ, усі стейкхолдери

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Соціальна відповідальність загалом розглядається як вторинний аспект порівняно з основним пріоритетом підприємства – його успішністю, що відображається у девізі: «Спочатку досягни успіху, а потім займайся благодійністю». Принцип № 1 – «Дотримання трудових і соціальних прав персоналу» – передбачає забезпечення гідної мотивації працівників ТОВ. Для оцінки соціальної ефективності підприємства розглянемо такі показники, як рівень оплати праці, обсяги інвестицій у навчання персоналу, кількість працівників, які пройшли навчання, витрати на виконання умов колективного договору. Особлива увага приділяється пріоритетному працевлаштуванню мешканців сільських територій при заміщенні вакантних посад. Усі ці аспекти свідчать про наявність продуманої соціальної політики підприємства та демонструють її позитивну динаміку (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Складові соціальної відповідальності ТОВ у сфері управління персоналом, 2019-2023 рр.

Показники	Роки					2023 р. до 2019 р., %
	2019	2020	2021	2022	2023	
Витрати на оплату праці у структурі виробничих витрат, %	12,2	14,0	15,2	9,8	9,5	77,9
Питома вага мешканців села, в загальній кількості працівників, %	55,0	55,3	52,3	52,1	53,8	97,8
Коефіцієнт плинності кадрів	1,6	2,0	1,0	1,4	2,2	139,4
Продуктивність праці за прибутком, тис. грн	99,4	120,9	128,8	75,4	263,8	265,4
Інвестиції в навчання персоналу, тис. грн	120,0	111,2	115,8	158,3	158,9	132,4
Витрати на виконання зобов'язань по Колективному договору, тис. грн	113,0	115,5	118,2	114,5	114,0	100,9
Витрати, тис. грн: соціальне забезпечення працівників	220,0	160,0	130,0	270,0	310,0	140,9
культурно-побутове обслуговування працівників	150,0	170,0	101,0	150,0	189,0	126,0
Загальні витрати на забезпечення соціальної відповідальності, тис. грн	760,0	1141,2	1146,8	1233,3	2957,9	в 3,9 р.б.

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів та звітності ТОВ

За період 2019-2023 рр. спостерігається змішана динаміка складових

соціальної відповідальності ТОВ у сфері управління персоналом. Найбільший приріст показали продуктивність праці (+165,4 %) і інвестиції в соціальне забезпечення працівників (+40,9 %). Водночас витрати на оплату праці у структурі виробничих витрат знизилися (-22,1 %), а коефіцієнт плинності кадрів суттєво зріс (+39,4 %), що свідчить про певні проблеми у стабільності колективу. Інвестиції в навчання та культурно-побутове обслуговування працівників також продемонстрували зростання, вказуючи на позитивну тенденцію в розвитку персоналу.

Принцип соціальної відповідальності № 2: «Створення комфортних і безпечних умов праці». Система управління охороною праці в ТОВ орієнтована на відповідність міжнародному стандарту OHSAS 18001. Розглянемо ключові показники ефективності реалізації цієї політики на підприємстві (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Результативність вкладень у сферу охорони праці ТОВ, 2019-2023 рр.

Показники	Роки					2023 р. до 2019 р., %
	2019	2020	2021	2022	2023	
Інвестиції в охорону праці, тис. грн	150,5	249,0	294,6	352,9	357,6	237,6
Витрати на придбання спецодягу, спецвзуття, тис. грн	103,8	102,9	102,5	101,3	151,0	145,5
Коефіцієнт частоти виробничого травматизму	0,80	0,76	0,76	0,60	0,42	x

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів та звітності ТОВ

За період 2019-2023 рр. інвестиції в охорону праці ТОВ зросли на 137,6 %, а витрати на спецодяг і спецвзуття збільшилися на 45,5 %, що свідчить про підвищену увагу до забезпечення безпеки працівників. Водночас коефіцієнт частоти виробничого травматизму знизився з 0,80 до 0,42, що демонструє позитивний вплив заходів із покращення умов праці.

Принцип № 3: «Ефективна взаємодія з органами місцевої влади та відкритий діалог з зацікавленими сторонами». Соціальна підтримка значною мірою залежить від угод між головою територіальної громади та керівництвом агрохолдингів. Зазвичай фінансуються заходи, такі як

святкування Дня Села, свято Покрови тощо. Принцип соціальної політики підприємства № 4: «Зниження впливу на навколишнє середовище». Наведемо перелік заходів, які застосовує ТОВ для поліпшення екологічного стану (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Список заходів, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля, реалізованих ТОВ, 2023 р.

Перелік вимог	Термін виконання	Обґрунтування
Тримати в належному стані санітарно-захисні зони суворого режиму водних свердловин, не допускати їх забруднення	Постійно	Ст. 44 Водного Кодексу України
Ведуть журнал обліку водоспоживання. Затверджена типова форма первинного обліку ПОД-12	Постійно	Ст. 44 Водного Кодексу України
Мають спеціальний дозвіл на користування надрами	До 31.12.17 р.	Ст. 19, 21, 23 Кодексу України «Про надра»
Зберігання відходів здійснюють у відповідності з дозволом на їх розміщення	Постійно	Ст. 55 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»
Видалення відходів з підприємства здійснюють згідно з установленими правилами. Працюють з організаціям, що мають відповідний дозвіл	Постійно	Ст. 33 Закону України «Про відходи»
Підтримують територію виробничих підрозділів господарства в належному санітарному стані. Не допускають розливи нафтопродуктів та розміщення відходів у невстановлених місцях	Постійно	Ст. 100 Водного Кодексу України, ст. 17 Закону України «Про відходи»

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Таким чином, основний принцип екологічної політики підприємства полягає в поступовому зниженні негативного впливу господарської діяльності на довкілля. В цілому, соціальна орієнтація та економічна ефективність сільськогосподарського підприємства залишаються суперечливими альтернативами. Виділення коштів на соціальні проекти в більшості випадків не регулюється, і основна увага підприємства зосереджена переважно на розвитку кадрового потенціалу.

За результатами опитування голів територіальних громад (представників однієї з ключових зацікавлених сторін) та керівників

агропромислових підприємств були визначені фактори, які стимулюють підприємства до впровадження соціальної відповідальності (рис. 2.2).

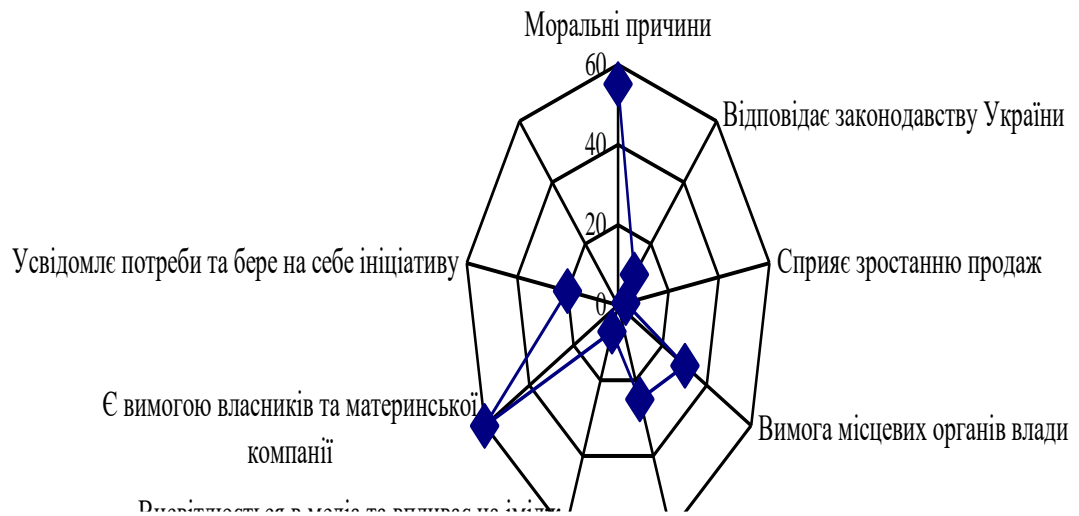

Рис. 2.2. Чинники, що стимулюють агропідприємства до впровадження соціальної відповідальності, %

Джерело: побудовано автором за даними головних спеціалістів ТОВ

Отже, найбільш важливими чинниками, що мотивують агропідприємство до впровадження соціальної відповідальності з точки зору менеджерів, є вимога власників або материнської компанії та моральне спонукання. Трохи менш впливовими, але все ж значними факторами є вимоги органів місцевої влади, суспільства та неурядових організацій.

Функції управління соціальною відповідальністю (планування, організація, мотивація, контроль) відповідають загальним функціям управління, але мають свою специфічну спрямованість. Планування передбачає встановлення цілей для розвитку через соціальну відповідальність, визначення завдань і розробку соціальних програм. Мотивація охоплює створення ефективної системи оплати праці,

Отже, управління соціальною відповідальністю включає комплекс функцій, спрямованих на ефективний розвиток через партнерство, корпоративну соціальну відповідальність, мотивацію працівників та контроль за досягненням стратегічних цілей.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз соціальної відповідальності ТОВ дозволив сформулювати наступні висновки:

1. Досліджено, що протягом періоду з 2019 по 2023 рр. ТОВ, дочірнє підприємство Групи «Приват», демонструвало активну соціальну відповідальність, інвестуючи у соціальні ініціативи, що значно покращили умови життя місцевої громади та сприяли сталому розвитку регіону. Зокрема, підприємство зберегло земельні ресурси на рівні 100,1 % порівняно з 2019 р., при цьому площа сільськогосподарських угідь не зазнала значних змін. Однак, ліквідація галузі тваринництва спричинила зниження середньооблікової чисельності працівників на 45,7 %. Це свідчить про зміни у виробничій діяльності компанії, але не впливає на її соціальні зобов'язання.

2. Визначено, що у сфері інвестицій ТОВ активно модернізувало свою виробничу базу. Вартість основних засобів збільшилася на 52,1 %, а інвестиції в основні виробничі засоби зросли на 59,1 %. Хоча валовий дохід у 2023 р. складав лише 54,3 % від рівня 2019 р., прибуток підприємства збільшився на 21,3 %, що свідчить про підвищення ефективності використання праці, зокрема завдяки зростанню прибутку на одного працівника на 265,4 %. Підприємство також продовжувало виплачувати податки в повному обсязі, що дозволило фінансувати соціальні програми та підтримувати економічну стабільність у регіоні.

3. Загалом, у 2019-2023 рр. ТОВ реалізувало низку важливих соціальних ініціатив, спрямованих на підтримку працівників та громади. Сума витрат на соціальні програми у 2023 р. перевищила 2,9 млн грн, що включає допомогу працівникам, громадам, екологічні ініціативи та інвестиції в безпеку. Зокрема, у 2020 р. підприємство виділило 80,0 тис. грн для забезпечення працівників засобами захисту під час пандемії, у 2021 р. – 230,0 тис. грн на премії за складні умови роботи, а в 2022 р. – 500,0 тис. грн для тероборони. Крім того, ТОВ активно підтримувало місцеві громади через гуманітарну допомогу та екологічні ініціативи, що включають зменшення використання добрив на 10,0 % і модернізацію техніки для зниження викидів CO₂.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Удосконалення організаційного забезпечення соціальної відповідальності підприємства

Аграрне підприємство належать до категорії, чия діяльність тісно пов'язана з навколишнім середовищем і має на нього значний вплив. В Україні земля виступає ключовим і надзвичайно цінним ресурсом не лише з економічної точки зору, а й з огляду на суспільні цінності та моральні орієнтири. Відповідальне використання земельних та природних ресурсів є надзвичайно актуальним завданням.

Запровадження принципів соціальної відповідальності для ТОВ стає важливим інструментом їх сталого розвитку. Реалізація екологічної складової соціальної відповідальності сприятиме зміцненню довіри споживачів і підвищить їх лояльність до продукції підприємства. Екологічні ініціативи не лише захищають природне середовище, але й сприяють оптимізації витрат і покращенню фінансових результатів діяльності ТОВ.

Запровадження соціальної відповідальності здійснюватиметься через розробку локальних стратегій і програм, які мають відповідати чинним стандартам у цій сфері (ISO 26000, SA 8000, ISO 14001 тощо). Стратегія ТОВ повинна враховувати положення та рекомендації міжнародних організацій, охоплюючи всі аспекти соціальної відповідальності.

У Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2030 року визначено одну з основних цілей – сприяння розвитку сільських територій та формуванню середнього класу. Крім того, Угода про асоціацію між ЄС та Україною передбачає окремий розділ, присвячений сільському господарству та розвитку сільських територій. Таким чином, Україні необхідно впровадити принципи європейської аграрної політики у свою

національну політику та практику. У зв'язку з цим, держава повинна створити політико-економічне середовище, в якому гармонізація аграрного та сільського розвитку стане одним із головних пріоритетів.

Взаємозв'язок між підсистемами має кілька важливих характеристик: функціональну (підсистеми повинні забезпечувати досягнення спільних узгоджених цілей), організаційну (підсистеми повинні бути логічно взаємопов'язані), а також ресурсну (підсистеми використовують спільні ресурси для своєї діяльності). Функціональний зв'язок між ТОВ та розвитком підприємства продемонстровано на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Функціональний зв'язок між соціальною відповідальністю ТОВ та сталим розвитком територій, 2025-2029 рр.

Джерело: пропозиції автора

Розвиток соціальної відповідальності підприємства слід здійснювати

відповідно до визначених корпорацією принципів. Важливими заходами є ті, що спрямовані на дотримання трудових і соціальних прав персоналу. Розробка плану соціального розвитку колективу ТОВ передбачає реалізацію науково обґрунтованих заходів, які сприятимуть підвищенню ефективності функціонування підприємства.

Керівництву ТОВ необхідно активно підтримувати основні принципи Глобального договору ООН і розширювати свою відповідальність. Підприємству слід ставити амбітні цілі на рівні Миргородського району, зокрема, отримати нагороди в таких категоріях, як «краща інвестиція», «кращий партнер», «кращий роботодавець серед агрокомпаній», «кращий сусід».

Щоб виграти номінацію «Краща інвестиція», підприємству варто зосередитись на таких пріоритетах: корпоративне управління, прозорість, підзвітність та протидія корупції. Продовження заходів, спрямованих на покращення корпоративного управління, збільшення прозорості та протидію фінансово-виробничим конфліктам стане важливим етапом. Також необхідно інвестувати в розвиток сільських територій.

Для здобуття титулу «Кращий роботодавець» підприємству слід зосередити зусилля на таких пріоритетах:

формування бренду роботодавця (враховуючи розвиток галузі вівчарства та відкриття нових вакансій);

професійний розвиток працівників;

покращення умов праці та охорони здоров'я;

підвищення лояльності сезонних робітників.

Візуалізація стратегічних соціально-економічних напрямків іміджу підприємства буде представлена на плакаті в холі адміністративного приміщення ТОВ.

Для досягнення зазначених цілей керівництво компанії та ТОВ планують втілити низку заходів, серед яких: розробка Кодексу поведінки для співробітників, оновлення системи оцінки компетентностей та результатів їх

діяльності, створення кадрового резерву і програм наставництва, проведення тренінгів з охорони праці та здоров'я, розробка прозорих критеріїв відбору працівників для сезонної роботи та мотиваційних програм для них тощо.

У напрямі «Кращий партнер» підприємству важливо продовжувати відповідальну співпрацю з постачальниками та партнерами, впроваджувати елементи сталого розвитку, покращувати якість продукції і зменшувати негативний вплив на довкілля. Основні зусилля будуть зосереджені на:

розвитку сталого сільського господарства;

охороні навколишнього середовища (запуск соціально-екологічного проекту з відновлення сільських криниць та водопроводів, встановлення біогазових установок);

співпраці з постачальниками. До цього також належатимуть заходи, спрямовані на раціональне використання природних ресурсів, зменшення водоспоживання, підвищення енергоефективності, скорочення викидів парникових газів, збереження ґрунтів, застосування добрив та пестицидів за найкращими технологіями.

В рамках напряму «Кращий сусід» підприємство зосередить увагу на підвищенні якості життя місцевої громади та розвитку територій. Керівникам ТОВ слід усвідомити, що процвітання аграрного бізнесу залежить від добробуту місцевих громад, тому важливо не лише забезпечувати робочі місця, а й створювати достойні умови життя для співробітників. Для цього передбачається забезпечення рівного доступу мешканців сільської місцевості до освітніх та медичних послуг. Крім того, в компанії буде розроблена карта сталого розвитку для територій, що дозволить ідентифікувати села та проекти, які потребують найбільшої уваги. Впровадження підходу «номінації» дозволить провести оцінку рівня соціальної відповідальності підприємства за різними напрямками, результатами якої будуть користуватися для складання рейтингів і отримання дотацій у майбутньому.

Розвиток соціального ведення бізнесу потребує подальшого удосконалення в кількох ключових сферах: впровадження в систему

державного регулювання правових норм, що стимулюють соціальну відповідальність, розширення інформаційного простору та надання публічної звітності для оцінки рівня соціальної відповідальності підприємства, а також підвищення ефективності підготовки кадрів для реалізації програм у цій сфері.

Для покращення контролю за соціальною орієнтацією підприємства та зміцнення згуртованості колективу доцільно залучити кваліфікованого менеджера з соціальної та корпоративної відповідальності. Для цього з фонду оплати праці передбачається виділити 62,4 тис. грн у 2022 р. для оплати його праці (0,3 ставки). Посаду буде обіймати головний економіст підприємства за сумісництвом. Детальні витрати на введення цієї посади наведені в табл.3.1.

Таблиця 3.1

Плановані витрати на введення посади менеджера з соціальної та корпоративної відповідальності ТОВ (0,3 ставки), 2025 р.

Стаття витрат	Сума, тис. грн	Питома вага, %
Витрати на заробітну плату (з податком на доходи фізичних осіб (18 %) та військовим збором (5,0 %))	62,4	85,1
Єдиний соціальний внесок (22,0 %)	8,4	11,5
Витрати на відрядження, %	2,5	3,4
Всього	73,3	100,0

Джерело: пропозиції автора

Загальні витрати на введення посади менеджера з соціальної та корпоративної відповідальності включатимуть заробітну плату – 62,4 тис. грн на рік, виплати єдиного соціального внеску – 8,4 тис. грн, а також витрати на відрядження, які складатимуть 2,5 тис. грн.

Цей спеціаліст відповідатиме за розробку системи внутрішньокорпоративних цінностей та їх впровадження у діяльність підприємства. До його обов'язків входитимуть надання рекомендацій щодо покращення соціальних ініціатив, розробка проектів для згуртування колективу, а також планування корпоративних заходів, таких як конференції, семінари і тренінги. Менеджер з соціальної та корпоративної

відповідальності буде організовувати і здійснювати заходи по формуванню корпоративної культури, відстежувати ефективність проектів, готувати аналітичні звіти та статистичні довідки щодо досягнення цілей. Завданням є також проведення соціологічних досліджень для створення сприятливих соціально-психологічних умов праці. Вимоги до кандидата включають соціологічну чи психологічну освіту, аналітичні навички, здатність працювати як в команді, так і автономно, а також організаторські здібності (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Прогнозна характеристика статей витрат, орієнтованих на соціальні цілі
ТОВ, 2025-2029 рр.**

Напрями соціально-орієнтованих витрат	Складові напрямів соціально орієнтованих витрат	Обов'язковість і системність витрат
1	2	3
Податки та збори в бюджетні фонди	Податки та збори у бюджети всіх рівнів	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові)
Платежі в позабюджетні фонди	Платежі у фонд соціального страхування, пенсійний фонд та інші фонди	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові)
Заробітна плата	Витрати на оплату праці працівників підприємства	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові) та добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Розвиток персоналу	Витрати на навчання та розвиток персоналу	Добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Забезпечення соціальних гарантій	Витрати на забезпечення «соціального пакету», медичне обслуговування, транспорт та ін.	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові) та добровільні поточні витрати
Добровільні поточні соціальні витрати	Несистемні витрати, що включають фінансування спортивних, культурних, благодійних заходів	Добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Соціальні інвестиції	Витрати на розвиток об'єктів соціальної сфери, довгострокові соціальні програми	Витрати на довгострокові програми (необов'язкові і системні)
Екологічні витрати	Планові та передбачені законодавством витрати на утримання природоохоронних об'єктів	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові)
Добровільні поточні екологічні витрати	Витрати на несистемні заходи екологічного спрямування	Добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)

Продовж. табл. 3.2

1	2	3
Екологічні інвестиції	Будівництво об'єктів природоохоронного спрямування, довгострокові програми	Витрати на довгострокові програми (необов'язкові і системні)
Інформаційні витрати	Комплекс витрат, пов'язаних із інформуванням стейкхолдерів про соціальну відповідальність	Витрати на довгострокові програми (необов'язкові і системні)

Джерело: пропозиції автора

Таким чином, завдяки впровадженню комплексу соціальних ініціатив, чіткому розподілу витрат та наданню детальної звітності, імідж підприємства буде покращено.

3.2. Ефективність удосконалення соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства

Принцип підвищення соціальної відповідальності № 4 передбачає зменшення негативного впливу підприємства на навколишнє середовище. Важливою складовою цього є процес енергоефективності в аграрному секторі. У 2025 р. пропоную директору ТОВ Миргородського району Полтавської області (яке входить до Групи «Приват») запровадити досвід німецьких фермерських господарств і побудувати біогазову установку (з 2025 р. в господарстві планують розводити свиней). Така установка дозволить переробляти органічну сировину в біогаз та ефективні органічні добрива, що сприятиме зменшенню викидів вуглекислого газу, покращенню якості водойм, зменшенню ерозії ґрунтів та вирішенню інших екологічних проблем. Рекомендується включити цей проєкт до стратегічного плану Групи «Приват» і подати заявку на грант від Федеральної німецької установи з міжнародного співробітництва GIZ.

Основні переваги біогазових установок зарубіжного виробництва включають:

індивідуальний підхід до розробки проекту для кожного підприємства, включаючи виготовлення відповідної технічної бази та монтаж споруд;

комплексне виробництво від ферментації органічних відходів до отримання електричної енергії;

використання рослинної маси, зокрема кукурудзи, для збільшення виробництва біогазу.

Завдяки біогазовій установці ТОВ зможе забезпечити власні потреби в електроенергії безкоштовно та частково покривати енергетичні потреби місцевих сільських громад. Тепло, що виділяється під час охолодження теплообмінника, буде використовуватися для сушіння насіння, обігріву ферм і будинків, підігріву води для худоби тощо. Детальні витрати на будівництво біогазової установки наведені в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Результати техніко-економічного обґрунтування будівництва біогазової установки в ТОВ, 2025 р.

Види витрат	Сума, EUR
Капітальні	380000,0
Амортизаційні	25536,0
Обслуговування реактора	9900,0
Обслуговування електрогенератора	2250,0
Оплата праці персоналу	960,0
Витрати на сировину (1,5 EUR за 1 м ³ гною)	16425,0
Всього	55071,0

Джерело: пропозиції автора

Біогазова установка стане екологічним рішенням для ефективного використання та утилізації відходів тваринницьких ферм. Частина отриманого біогазу буде перетворюватися на електроенергію, а решта – використовуватиметься для потреб підприємства. Робота установки регулюватиметься автоматизованою системою контролю, яка вимагатиме залучення лише одного працівника на 2 години щоденно. Працівник контролюватиме процеси за допомогою комп'ютера та виконуватиме завантаження біомаси за допомогою трактора. Для цього один зі співробітників підприємства пройде двотижневе навчання за програмою GIZ.

Сировиною для біогазової установки слугуватимуть рідкий свинячий гній, коров'ячий гній, пташиний послід, кукурудзяний силос та зернові. Річна потреба у гної становитиме 700 м³, що частково покриватиметься власними ресурсами підприємства, а решта закуповуватиметься у господарств Миргородського району.

Загальна вартість біогазової установки складає 380 тис. євро. Комплекс включатиме основний реактор і теплоелектрогенератор. Економічну доцільність використання установки розглянемо в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Ефективність економічного використання біогазової установки ТОВ,
2025 р.**

Вид матеріалу / показник	Вихід на годину	Вихід на рік	Вартість, EUR	Загальна сума, EUR
Біогаз всього, м ³	29	253371	х	х
Біогаз решта, м ³	14	122640	0,12	14717
Електроенергія, кВт	30	262800	0,084	22075
Теплота, кВт	30	262800	0,012	3154
Біодобрива, т	0,20	1719	75	128890
Рідкі біодобрива, м ³	1,03	9022	3,6	32480
Загальна сума				201316,0
Чистий прибуток				146245,0
Термін окупності, роки				2,6

Джерело: пропозиції автора

Загальний чистий прибуток від експлуатації біогазової установки з реактором бродіння та теплоелектрогенератором потужністю 60 кВт/год складе 146245 євро. Проєкт окупиться за 2,6 року. Економічні переваги включають зменшення залежності від промислових хімікатів, зниження енергоємності агровиробництва та скорочення виробничих витрат. Також очікується мінімізація негативного впливу на довкілля завдяки запобіганню деградації земель і оптимізації використання добрив.

Рекомендується долучити ТОВ до програми EGAP, яку реалізує Фонд Східна Європа для впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Це сприятиме вдосконаленню поширення інформації про діяльність підприємства та налагодженню ефективної взаємодії між владою і

громадою. Програма EGAP пропонує зручні платформи для створення та підтримки вебсайтів без необхідності в спеціальному обладнанні чи технічних фахівцях.

Етапи розробки сайту ТОВ включають: підготовчий етап, проєктування, розробку та тестування, розміщення ресурсу та його подальший розвиток. Дизайн сайту забезпечить високу зручність користування (юзабіліті) завдяки створенню інтуїтивно зрозумілих графічних елементів та меню. Функціональність буде протестована за участю представників місцевої громади.

На сайті передбачені вкладки: «Головна», «Про підприємство», «Діяльність», «Соціальна та екологічна відповідальність», «Новини», «Вакансії», «Контакти». Структуру розділу «Соціальна та екологічна відповідальність» представлено на рис. 3.2.

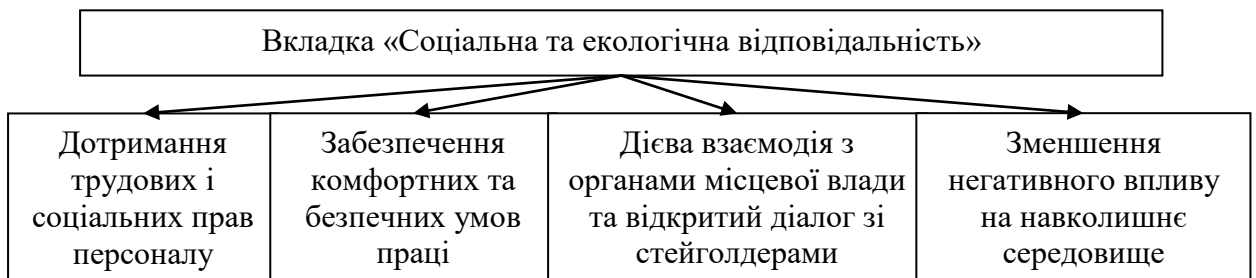

Рис. 3.2. Елементи розділу «Соціальна та екологічна відповідальність» на офіційному сайті ТОВ, 2025 р.

Джерело: пропозиції автора

Дизайн сайту буде зручним та інтуїтивно зрозумілим для користувачів, забезпечуючи легкий доступ до необхідної інформації з мінімальною кількістю кліків. Вже на першій сторінці відвідувачі зможуть ознайомитися з позиціонуванням підприємства та його основними пропозиціями. Сайт сприятиме збільшенню відвідуваності (трафіку) завдяки використанню таких веб-елементів, як: детальний опис продукції з фотографіями, функція додавання сторінки у Вибране, календар подій, блог, а також інтеграція інформації про сталий розвиток громади на інших ресурсах. При

завантаженні матеріалів з сайту буде відображатися його адреса. Елементи для поширення інформації про діяльність та соціальну відповідальність ТОВ включатимуть офіційний вебсайт і електронну пошту. Для підвищення ефективності роботи також доцільно зареєструвати підприємство в інтернет-каталогах сільських громад. Витрати на впровадження інформаційно-комунікаційних технологій ТОВ наведено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Заплановані витрати на розробку офіційного вебсайту ТОВ на основі вебплатформи enterprise.org.ua із розміщенням на субдомени vasha-nazva.enterprise.org.ua, 2025 р.

Види витрат	Сума, тис. грн
Витрати на створення корпоративного бізнес-сайту на основі аутсорсингу – всього, у т. ч.:	930,0
вебдизайн	100,0
розміщення сайту	80,0
SEO-аудит (пошукова оптимізація - аналіз розкручування і просування сайту в пошукових системах і каталогах)	100,0
SEO-копірайтинг (написання важливої інформації)	100,0
Вартість технічної підтримки сайту (за рік)	550,0
Створення віртуального перегляду підприємства (3D-екскурсія по підприємству) ¹	10,0
Всього витрат	940,0

Примітка: фінансування буде забезпечено від Міжнародних донорських організацій (Фонд Східна Європа)

Джерело: пропозиції автора

Загальні витрати ТОВ на створення вебсайту складуть 940 тис. грн, що включає розробку офіційного сайту, початкове наповнення контентом і технічну підтримку протягом одного року. Надалі оновлення електронного контенту планується здійснювати самостійно. У 2023 р. обслуговування сайту обійдеться підприємству в 15000,0 грн.

На вебсайті публікуватимуть звітність щодо соціальної відповідальності підприємства. Відкрита соціальна звітність слугуватиме показником рівня розвитку соціальної відповідальності ТОВ, що особливо важливо для підготовки до виходу на міжнародні фондові ринки (додаток З).

Соціальна звітність є ключовим інструментом взаємодії підприємства з

громадами, інформуючи зацікавлені сторони про виконані соціальні програми, обсяги інвестицій, виконання зобов'язань перед працівниками, місцевими організаціями й суспільством у цілому. У звітах буде відображено пріоритети та досягнення підприємства в сфері охорони праці, екології, а також кількісні та якісні показники соціальної, екологічної та економічної діяльності.

Підготовка таких звітів дозволить проводити динамічний аналіз результатів діяльності, що стане основою для ухвалення інвестиційних рішень. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зростанню продуктивності праці в ТОВ на 15,0 %, а прогнозований прибуток у 2025 р. становитиме 35488,1 тис. грн (табл. 3.6). У 2025 р. працюватиме 120 осіб.

Таблиця 3.6

**Планова ефективності сільськогосподарського виробництва ТОВ,
2023 р., 2025 р.**

Показники	Роки		2025 р. до 2023 р., %
	2023	2025	
Валовий дохід – всього, тис. грн	112199	179518,4	160,0
на 1 середньооблікового працівника, тис. грн	1626,1	1496,0	92,0
Прибуток – всього, тис. грн	18199	35488,1	195,0
на 1 середньооблікового працівника, тис. грн	263,8	295,7	112,1
Рівень рентабельності виробництва, %	19,4	25,8	x

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Згідно з плановими показниками ефективності сільськогосподарського виробництва ТОВ на 2023 та 2025 рр., спостерігається значне зростання загальних показників фінансової діяльності підприємства. Валовий дохід у 2025 р. збільшиться на 60,0 % порівняно з 2023 р., хоча валовий дохід на одного працівника знизиться на 8,0 %, що свідчить про зменшення продуктивності праці. Прибуток підприємства в цілому зросте на 95,0 %, а прибуток на одного працівника збільшиться на 12,1 %. Це вказує на підвищення ефективності виробництва та надання значних фінансових результатів. Рівень рентабельності виробництва також зросте з 19,4 % до 25,8 %, що вказує на ефективність управління та зростання прибутковості

підприємства. Таким чином, загалом підприємство демонструє позитивну динаміку в плані збільшення прибутковості та рентабельності, хоча існують певні проблеми з ефективністю використання трудових ресурсів, що потребує подальшої оптимізації.

ТОВ повинно ставити перед собою високі стандарти соціальної відповідальності, а саме – виробництво якісної та безпечної сільськогосподарської продукції, забезпечення гідних умов роботи та оплати праці працівників, інвестування у навчання та розвиток персоналу. Передбачається дотримання етичних правил ведення бізнесу у прозорий та відкритий спосіб, запровадження ефективного корпоративного управління, своєчасна сплата податків. Переваги та недоліки впровадження соціально відповідального ведення бізнесу ТОВ наведено на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Позитивні та негативні аспекти впровадження соціально відповідального ведення бізнесу в ТОВ, 2025 р.

Джерело: пропозиції автора

Впровадження соціально відповідального ведення бізнесу в ТОВ у довгостроковій перспективі сприятиме покращенню морального клімату в колективі, зміцненню ділової репутації підприємства, формуванню корпоративної культури, а також зростанню конкурентоспроможності та капіталізації. Це, в свою чергу, підвищить інвестиційну привабливість компанії як серед місцевої громади, так і в Миргородському регіоні загалом.

Сільським громадам і органам місцевого самоврядування варто мати ефективні механізми впливу на господарюючі суб'єкти з метою захисту інтересів своїх членів. Важливо розвивати взаємовигідне соціальне партнерство, яке забезпечить сталий розвиток сільських територій.

Отже, управління соціальною відповідальністю аграрного підприємства передбачає розробку відповідного механізму, спрямованого на досягнення цілей соціальної відповідальності. Цей механізм побудований на принципах і включає виконання функцій для досягнення бажаних результатів.

Цілями впровадження соціальної відповідальності в аграрному підприємстві в умовах виходу на міжнародні ринки, відповідно до цілей сталого розвитку, є: боротьба з голодом, покращення добробуту населення, зміцнення здоров'я працівників та громадян, забезпечення їх благополуччя; створення гідних умов праці, економічне зростання, розвиток соціальних інновацій та інфраструктури, розвиток міст і громад, відповідальне споживання і виробництво, захист екосистем суші та партнерство заради сталого розвитку. До принципів соціальної відповідальності агропідприємств належать: прозорість і партнерство, узгодженість, екологічність, соціальна орієнтація, економічність і сталий розвиток. Інструментами управління соціальною відповідальністю є партнерство, енерго- та ресурсозберігаючі технології, а також нефінансова звітність підприємства. Отже, управління соціальною відповідальністю ТОВ сприятиме досягненню цілей сталого розвитку, покращенню умов праці, екологічній орієнтації та економічному зростанню, що забезпечить довгострокову конкурентоспроможність і позитивний імідж підприємства.

Висновки до розділу 3

Механізм покращення соціальної відповідальності ТОВ міститиме такі складові:

1. Запропоновано удосконалення організаційного забезпечення соціальної відповідальності ТОВ є важливим для сталого розвитку та позитивного іміджу підприємства. Впровадження екологічних ініціатив, таких як біогазова установка, знижує негативний вплив на навколишнє середовище, зменшує викиди CO₂ та покращує якість водойм. Інтеграція міжнародних стандартів і розробка локальних стратегій сприятимуть сталому розвитку сільських територій та підвищенню довіри споживачів.

2. Вказано, що аграрне підприємство повинно активно розвивати соціальні ініціативи, зокрема, поліпшення умов праці та добробуту працівників. Значні фінансові витрати на соціальну відповідальність, такі як заробітна плата менеджера та інвестиції в екологію, сприятимуть розвитку персоналу та покращенню корпоративної культури. Плановані витрати на соціальні проекти, включаючи екологічні та соціальні інвестиції, забезпечать довгостроковий розвиток і зростання продуктивності.

3. Запровадження цих ініціатив сприятиме поліпшенню морального клімату на підприємстві, зміцненню його репутації та підвищенню інвестиційної привабливості. Очікується збільшення валового доходу на 60,0 % та прибутку на 95,0 %, що забезпечить зростання ефективності та рентабельності виробництва.

4. В цілому, реалізація цих заходів забезпечить підприємству конкурентні переваги на ринку, завдяки покращеній екологічній та соціальній відповідальності. Підвищення прозорості через створення корпоративного вебсайту сприятиме відкритості в комунікаціях з партнерами та споживачами, що зміцнить довіру до бренду та підвищить лояльність. У результаті, підприємство зможе не лише ефективно виконувати свої соціальні та екологічні зобов'язання, але й залучати нових інвесторів та зміцнювати свої позиції на ринку.

ВИСНОВКИ

Результати кваліфікаційного дослідження дають змогу сформулювати низку висновків як теоретичного, так і практичного характеру стосовно розвитку практики соціально відповідального бізнесу в ТОВ:

1. Соціальна відповідальність бізнесу – це концепція, згідно з якою підприємства враховують соціальні, екологічні та економічні наслідки своєї діяльності, беручи на себе зобов'язання перед суспільством, співробітниками, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами. Це включає етичні практики, сталий розвиток, дотримання прав людини, захист навколишнього середовища та сприяння покращенню добробуту громади.

2. Визначено, що за період з 2019 по 2023 рр. ТОВ, дочірнє підприємство Групи «Приват», продемонструвало значний прогрес у впровадженні соціальної відповідальності, активно взаємодіючи з місцевою громадою та підтримуючи соціальні ініціативи, що сприяють розвитку регіону. Підприємство не лише намагається досягти економічних результатів, а й бере на себе відповідальність за поліпшення соціальних умов життя в регіоні, збереження навколишнього середовища та сприяння сталому розвитку.

3. Проаналізовано, що згідно з даними, у 2023 р. ТОВ зберегло стабільну земельну площу, яка залишилась на рівні 100,1 % від площ 2019 р. Зокрема, площа сільськогосподарських угідь і ріллі не зазнала істотних змін, що свідчить про ефективне використання земельних ресурсів. Водночас, динаміка середньооблікової чисельності працівників вказує на зниження загальної чисельності на 45,7 %, що є наслідком ліквідації галузі тваринництва.

4. Досліджено, що вартість основних засобів підприємства зросла на 52,1 %, досягнувши 67478,5 тис. грн у 2023 р., що свідчить про активні інвестиції в модернізацію та розширення виробничої бази. Зокрема, зростання вартості основних виробничих засобів на 59,1 % підтверджує напрямок на модернізацію і покращення технологічної бази.

5. Досліджено, що ефективність виробничої діяльності ТОВ можна

оцінити як змішану. Валовий дохід у 2023 . складав лише 54,3 % від рівня 2019 р., що вказує на певне зниження продуктивності на одиницю сільськогосподарських угідь та основних засобів. Однак прибуток підприємства зріс на 21,3 %, що свідчить про зростання ефективності на одиницю праці: прибуток на одного середньооблікового працівника збільшився на 265,4 %.

6. Проаналізовано, що підприємство сплачувало податки в повному обсязі, що сприяло фінансуванню соціальних програм в регіоні. Крім того, ТОВ забезпечувало своїх працівників гідними умовами праці, зокрема, зростання заробітної плати у 2023 р. в порівнянні з попередніми роками, а також активну участь у розвитку місцевих громад через різні ініціативи.

7. Визначено, що у період з 2019 по 2023 рр. ТОВ реалізувало низку важливих соціальних ініціатив, спрямованих на підтримку працівників, допомогу громадам, екологічну відповідальність та інвестиції в безпеку, зокрема, підтримка працівників: 2019 р. – підвищення зарплат на 5,0 % і оплата медичних оглядів для працівників на суму 120 тис. грн; 2020 р. – під час пандемії COVID-19 ТОВ виділило 80 тис. грн для забезпечення працівників масками та дезінфекторами. Також підприємство зберегло всі робочі місця і забезпечило навчання 25 співробітників на курсах цифрової грамотності вартістю 100,0 тис. грн; 2021 р. – виплата премій за складні умови роботи на суму 230,0 тис. грн та організація дистанційної роботи для трьох співробітників (120,0 тис. грн); 2022 р. – компенсація витрат на оренду житла для внутрішньо переміщених осіб на суму 200,0 тис. грн; 2023 р. – організація психологічної допомоги на суму 150 тис. грн. Для працівників, які втратили членів сім'ї через війну, було виплачено по 50,0 тис. грн 5 особам (250 тис. грн). Додатково були здійснені виплати переселенцям на суму 200,0 тис. грн.

8. Розраховано, що допомога громаді становила: 2019 р. – фінансування ремонту сільської школи на суму 150,0 тис. грн; 2020 р. – підприємство передало лікарням громади апарати ШВЛ на суму 300,0 тис. грн; 2021 р. – продовольча допомога громадам на суму

250,0 тис. грн; 2022 р. – передача 10 тонн зерна ЗСУ та громадам на суму 200,0 тис. грн, організація гуманітарного центру, в якому було роздано 2,5 тис. продуктових наборів на суму 150,0 тис. грн; 2023 р. – відновлення пошкодженої інфраструктури громади на суму 200,0 тис. грн.

9. Визначено, що екологічна відповідальність: 2019 р. – зменшення використання добрив на 10,0 %; 2020 р. – закупівля еко-фільтрів для техніки на суму 50,0 тис. грн; 2021 р. – посадка 5 га лісосмуг для захисту ґрунтів на суму 200,0 тис. грн; 2022 р. – встановлення систем збереження води на суму 105,0 тис. грн; 2023 р. – модернізація техніки, що знизило викиди CO₂ на 20,0 % на суму 1,2 млн грн. Інвестиції в безпеку: 2022 р. – фінансування тероборони на суму 500,0 тис. грн; 2023 р. – виділення коштів на ремонт укриття школи на суму 300,0 тис. грн.

10. Визначено, що програми підтримки під час воєнного стану включають допомогу співробітникам через евакуацію, медичні аптечки та психологічну підтримку, а також гуманітарну допомогу, зокрема постачання зерна та створення гуманітарних центрів. Окрім цього, програми з безпеки охоплюють фінансування оборонних підрозділів та енергетичну підтримку, а програми збереження аграрного потенціалу та освітньої підтримки сприяють збереженню врожаю та інформуванню громад про безпеку.

11. Досліджено, що загалом, протягом 2019-2023 рр. ТОВ витратило значні кошти на соціальні ініціативи, що в сумі склали понад 2,9 млн грн у 2023 р. Це показує важливість соціальної відповідальності для компанії, яка сприяє стабільності бізнесу, зміцненню його репутації та забезпеченню соціальної підтримки в умовах кризи.

Основними шляхами вдосконалення соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства ТОВ будуть:

1. Запропоновано удосконалення організаційного забезпечення соціальної відповідальності ТОВ є ключовим фактором сталого розвитку та підтримки позитивного іміджу. Впровадження екологічних ініціатив і соціальних програм дозволить підприємству не лише зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, але й підвищити довіру та лояльність споживачів. Важливими кроками є інтеграція міжнародних стандартів, таких

як ISO 26000, SA 8000 та ISO 14001, а також розробка локальних стратегій, орієнтованих на сталий розвиток сільських територій.

2. Аграрне підприємство повинно активно розвивати соціальні ініціативи, спрямовані на поліпшення умов праці та покращення добробуту працівників, зокрема, через професійний розвиток, підвищення безпеки праці та поліпшення соціального пакету. Фінансова складова цього процесу передбачає значні витрати на організацію соціальної відповідальності, включаючи заробітну плату менеджера з соціальної відповідальності (62,4 тис. грн) та соціальні витрати, зокрема, на екологічні інвестиції і розвиток персоналу. Плановані витрати на соціальні цілі протягом 2025–2029 рр. включають як обов'язкові витрати (заробітна плата, податки, соціальні внески), так і добровільні витрати на екологічні та соціальні інвестиції, що сприяють довгостроковому розвитку територій та покращенню корпоративної культури. Прогнозується зростання продуктивності праці на 15,0 %, що в свою чергу збільшить плановий прибуток підприємства до 35488,1 тис. грн у 2025 р.

3. Запровадження біогазової установки дозволить зменшити викиди вуглекислого газу, покращити якість водойм та зменшити ерозію ґрунтів ТОВ. Загальний чистий прибуток від експлуатації біогазової установки складе 146245 євро, з терміном окупності проекту 2,6 роки. Впровадження біогазової установки та ефективне використання енергетичних ресурсів дозволить зменшити залежність від промислових хімікатів і знизити енергоємність агровиробництва. Витрати на створення вебсайту підприємства складатимуть 940 тис. грн, що дозволить забезпечити прозорість діяльності, зокрема, у сфері соціальної відповідальності.

4. Реалізація цих ініціатив сприятиме поліпшенню морального клімату, зміцненню репутації підприємства та підвищенню його інвестиційної привабливості. Валовий дохід підприємства в 2025 р. збільшиться на 60,0 %, а прибуток – на 95,0 %, що демонструє значний фінансовий приріст. Рівень рентабельності виробництва зросте з 19,4 % до 25,8 %, що свідчить про зростання ефективності управління та прибутковості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Американський та європейський шляхи соціального підприємництва. Громадський простір : веб-сайт. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=amerykanskyj-ta-jevropejskyj-shlyahy-sotsialnoho-pidpryjemnytstva> (дата звернення: 10.09.2024).
2. Барабанник Л. Б., Вознюк О. В. Концепція корпоративної соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні. Вісник Дніпропетровської державної академії: Економічні науки. 2021. № 1. С. 5-11.
3. Баськов О. Нефінансова звітність та сталий розвиток аграрного сектору в Україні. URL: <https://agroportal.ua/ua/views/blogs/nefinansovaya-otchetnost-i-ustoichivoe-razvitieagrarnogo-sektora-v-ukraine> (дата звернення: 05.10.2024).
4. Баюра Д. Корпоративна соціальна відповідальність в системі корпоративного управління. Україна: аспекти праці. 2021. № 1. С. 21-25.
5. Бегма Ю., Вінніков О., Редько О. Якісне дослідження методів впровадження соціальної відповідальності бізнесу в Україні. К. : Факт, 2016. 130 с.
6. Білан О. С. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник підвищення вартості компанії. Причорноморські економічні студії. 2020. № 54. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/54_2020/13.pdf (дата звернення: 18.10.2024).
7. Бутко М. Генезис соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні. Економіка України. 2018. № 7. С. 74-85.
8. Войтенко О. А., Костенко А. Б., Бюрократецька Л. П. Аспекти управління соціальною відповідальністю в бюджетній сфері. Глобальні та національні проблеми економіки. 2021. № 20. URL: <http://global-national.in.ua/issue-20-2021> (дата звернення 16.07.2024).
9. Волосковець Н. Ю. Порівняльний аналіз моделей корпоративного управління соціальною відповідальністю. Економічний простір. 2017. № 33. С. 194-201.

10. Воробей В. Корпоративна соціальна відповідальність чи вигода? Києво-Могилянська Бізнес Студія. 2015. № 10. С. 19-29.

11. Воробей В., Журовська І. Нефінансова звітність: інструмент соціально відповідального бізнесу. К., 2015. 84 с. URL : <http://www.svb.org.ua/publications> (дата звернення: 15.08.2024).

12. Ворона О. В. Методичні підходи до оцінки рівня соціальної відповідальності. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2022. № 30. С. 127-133.

13. Галан Н. І., Толочна Т. Ю. Соціально-відповідальна поведінка бізнесу в умовах глобалізації. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». 2018. № 10/2. С. 8-19.

14. Ганслі Т. М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки : монографія / пер.з англ. О. Перепадя. К. : Основи, 1996. 238 с.

15. Гессен А. Є. Становлення системи корпоративної соціальної відповідальності. Вісник Дніпропетровської державної академії: Економічні науки. 2009. № 2 (22). С. 25-30.

16. Глобальний договір ООН. URL: <http://www.globalcompact.org.ua> (дата звернення 02.11.2024).

17. Гоголя О. П., Кудінова І.П. Соціальна відповідальність бізнесу. К. : Видавництво Національного університету біоресурсів та природокористування України, 2018. 79 с.

18. Гончарова С. Ю., Водницька Н. В. Критерії оцінки соціально відповідального бізнесу. Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. 2018. № 2 (27). С. 188-190.

19. Гончарова С. Ю., Водницька Н. В. Соціальна відповідальність та роль компенсаційного пакету в її формуванні. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. 2016. Випуск 103-2. С. 111-118.

20. Грішнова О.А., Брінцева О.Г. Відповідальність підприємства щодо персоналу як новий формат розбудови соціально-трудових відносин. Економіка. 2022. № 4. С. 49-56.

21. Дем'яненко Н. В., Сень О. В., Єрохін В. І., Шаповал В. С., Брижаха І. І. Роль бізнес-планування як каталізатора розвитку соціального підприємництва. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 22. С. 176-180. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/investplan/article/view/5013>

22. Дем'яненко Н., Єрохін В., Шаповал В. Шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства. Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 27 вересня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. Том 1. 353 с. С. 138-141.

23. Длугопольський О. В., Коровицька О. А. Емпіричні критерії оцінки політики соціальної відповідальності корпорацій. Економіка та управління національним господарством. 2020. № 1(24). URL: http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/24_2020/10.pdf (дата звернення: 18.10.2024).

24. Дудкин А. В. Социальная ответственность как фактор устойчивого развития предприятия. Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Восьмої щорічної Всеукраїнської наукової конференції, 22-23 квітня 2008 р. Суми : Видавництво СумДУ, 2008. С. 32-33.

25. Жук В. І. Щодо пріоритетів фінансування соціальної сфери на місцевому рівні. Стратегічні пріоритети. 2020. № 2 (15). С. 139-144.

26. Замула І. В., Іщенко А. О. Нефінансова звітність аграрних підприємств України. Економіка, управління та адміністрування. 2023. № 2 (96), С. 54-60.

27. Затеїщикова О. О. Етапи формування стратегії соціальної відповідальності бізнесу. Бізнес Інформ. 2014. № 2. С. 200-205.

28. Зінченко А. Г., Саприкіна М. А. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010: стан та перспективи розвитку. К. : Вид-во «Фарбований лист», 2010. 56 с.

29. Зінченко А. Г., Саприкіна М. А. Соціальна відповідальність в Україні: погляди різних стейкхолдерів. Регіональний аспект. Наукова думка. Київ, 2018. 60 с.

30. Ковальчук Н. В. Економічні аспекти пріоритетів інтеграції України. Вісник ДДФА. Економічні науки. 2014. № 1. С. 81-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddfae_2014_1_12 (дата звернення: 15.10.2024).

31. Колот А. Соціальне партнерство на зламі двох тисячоліть: стан, виклики, тенденції розвитку (на прикладі країн Європейського союзу). Соціальна політика: проблеми, коментарі, відповіді. 2009 р. № 1 (23). С. 26-28.

32. Комарова К. В., Ковальчук Н. В. соціальна відповідальність як складова стратегії розвитку бізнесу на підприємствах України. Інноваційна економіка. 2016. № 5-6. С. 25-30.

33. Комарова К. В., Редіна Н. І., Шмельова С. А. Менеджмент: навчальний посібник: [для студ. вищ. навч. закл.]. Дніпропетровськ: ДДФА, 2007. 330 с.

34. Коник Д. Л., Олійник М. В., Привалов Ю. О. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні / відп. ред. Ю. Саєнко. К. : Батискаф, 2002. 71 с.

35. Коноваленко А. С. Становлення соціальної відповідальності бізнесу в постсоціалістичних країнах. Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки». 2009. № 9. С. 163-172.

36. Конопльов В. О. Соціальна відповідальність підприємства під час взаємодії зі стейкхолдерами. Матеріали студентської наукової конференції Полтавської державної аграрної академії, 13 травня 2021 р. Том I. Полтава: РВВ ПДАА, 2021. 231 с. С. 67-69.

37. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року : розпорядження кабінету міністрів України від 24.01.2020 № 66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#text> (дата звернення: 01.09.2024).

38. Копішинська К. О., Грабина А. Ю. Управління соціальною відповідальністю аграрних підприємств в умовах міжнародної трансформації бізнесу. Економічний вісник НТУУ Київський політехнічний інститут. 2022. № 24. С. 85-92.

39. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства ; Пер. з англ. С. Яринич. К. : Стандарт, 2005. 302 с.

40. Кравцов С. С., Клімова А. М. Корпоративна соціальна відповідальність туристичного підприємства: сутність та напрями впровадження. Ефективна економіка. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7335>(дата звернення 18.10.2024).

41. Лазаренко О., Колишко Р. Посібник з КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності. К. : Енергія, 2008. 96 с.

42. Легенчук С. Ф. Майбутнє корпоративної звітності: історія, перспективи та проблеми. Облік і фінанси. 2020. № 2 (88). С. 29–38.

43. Людвенко Д. В. Обліково-інформаційне забезпечення сталого розвитку тваринництва: теорія, методологія, практика : дис. ... д.е.н. : спец 08.00.09. К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2021. 367 с.

44. Малік М. Й., Мамчур В. А., Шпикуляк О. Г. Інституціональне середовище та формування соціальної відповідальності аграрних підприємств. Економіка АПК, 2017. № 12. С. 5–13.

45. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 «Настанова по соціальній відповідальності» [чинний від 28 жовтня 2010 р.]. 3 с. URL: <https://aop.nmu.org.ua/ua/metodicki/specialist/opg/lzi/zakon/Стандарт%20ISO%2026000.pdf> (дата звернення: 18.10.2024).

46. Мостепанюк А.В. Сутність, принципи та методи реалізації корпоративної соціальної відповідальності в сучасній ринковій економіці. Бізнес Інформ. 2019. № 11. С. 13-22.

47. Поленкова М. В. Формування соціальної відповідальності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку. Проблеми економіки. № 4 (46), 2020. С. 195-200.

48. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності / кол. авт.: О. Лазоренко, Р. Колушко та ін. К. : Енергія, 2018. 96 с.

49. Про затвердження заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 липня 2020 року № 853-р. URL: <https://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/rozvitok-sotsialno-vidpovidalnogo-biznesu> (дата звернення: 21.11.2024).

50. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 66-р. URL: <https://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/rozvitok-sotsialno-vidpovidalnogo-biznesu> (дата звернення: 20.10.2024).

51. Радченко О. В., Савченко І. Г. Ціннісний вимір соціальної відповідальності в демократичній державі : монографія. Х. : Видавництво ХНУВС, 2008. 200 с.

52. Розвиток соціально відповідального бізнесу. URL: <https://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/rozvitok-sotsialno-vidpovidalnogo-biznesu> (дата звернення: 20.11.2024).

53. Саприкіна М. Тренди корпоративної соціальної відповідальності у 2022. CSR Ukraine, 2022. URL: <http://csr-ukraine.org/articles/trendi-korportivnoi-socialnoi-vidp/> (дата звернення: 20.10.2024).

54. Саприкіна М.А., Ляшенко О., Саєнсуєс М. А. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика : посібник. К. : Вид-во «Фарбований лист», 2011. 480 с.

55. Станкевич Ю. Ю. Корпоративна соціальна відповідальність: сутність та проблеми поширення в Україні. Молодий вчений. 2016. № 5. С. 171–174.

56. Уряд схвалив Стратегію запровадження підприємствами звітності зі

сталого розвитку. Урядовий портал: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-stratehiiu-zaprovdzhennia-pidpriemstvamy-zvitnosti-zi-staloho-rozvytku> (дата звернення: 10.09.2024).

57. Чижишин І. О. Значення і сутність соціальної відповідальності в умовах функціонування ринкової економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 6 (3). URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_3_2016ua/32.pdf (дата звернення: 18.10.2024).

58. Шаповал В. С. Складові соціального підприємництва. Матеріали науково-практичної конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик. Випуск 17. Полтава: ПДАУ, 2024. 320 с. С. 249-251.

59. Mazur-Wierzbicka, E. The application of Corporate social responsibility in European agriculture, *Miscellanea Geographica-Regional Studies of development*. 2015. Vol. 19. No. 1, pp. 19–23.

60. Levkivska, L., Levkovich, I. Social responsibility in Ukrainian agriculture: the regional issue. *Eastern Journal of European Studies*, ISSN2068-6633, Alexandru Ioan Cuza University Press, Iași, 2017. Vol. 8. Iss. 1, pp. 97–114. URL: http://ejes.uaic.ro/EJES2017_vol8_issue1.htm (дата звернення: 20.10.2024).

ДОДАТКИ